

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra bohemistiky

**Analýza výsledků automatického překladu
mezi češtinou a čínštinou**

Analysis of Automatic Translation Results
between Czech and Chinese

Bakalářská diplomová práce

XiangYu Ma

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: “Analýza výsledků automatického překladu mezi češtinou a čínštinou” vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 18. dubna 2024

Poděkování

Především bych rád poděkoval Mgr. Darině Hradilové, za cenné připomínky, podněty a trpělivost při vedení této bakalářské práce. Bez její pomoci bych tuto práci nemohl dokončit. Dále bych rád poděkoval svým rodičům za podporu a péči během studia. V neposlední řadě bych rád poděkoval svým spolužákům a přátelům, kteří mi rovněž poskytli nezištnou pomoc a užitečné rady během psaní mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	7
1. Původ a evoluce překladu	9
1.1 Vývoj češtiny a českého překladu	9
1.2 Vývoj českého překladu v Číně	10
1.3 Druhy překladu	11
1.3.1 Druhy překladu podle jazykových odlišností	11
1.3.2 Druhy překladu podle textové variability	12
2. Obecná teorie překladu	13
2.1 Základní koncepty překladu	13
2.2 Strojový překlad a umělá inteligence	14
2.2.1 Stručná historie strojového překladu	14
2.2.2 Prvotní fáze strojového překladu	14
2.2.3 Předchůdci a průkopníci	14
2.2.4 Velká očekávání a rozčarování	15
2.2.5 Vývoj od roku 1975	16
2.3 Různé typy strojového překladu	17
2.3.1 Jednoduchý přístup	17
2.3.2 Hybridní přístup	18
3. Rozdíly v jazykovém systému češtiny a čínštiny	20
3.1 Vývoj čínského gramatického systému	20
3.2 Moderní čínská gramatická struktura	21
3.2.1 Počátky moderní čínštiny	21
3.2.2 Gramatické vlastnosti moderní čínštiny	21
3.3 České gramatické struktury a jejich charakteristika	22
3.3.1 čeština jako součást rodiny slovanských jazyků	22
3.3.2 Deklinace v češtině	23
3.3.3 Konjugace v češtině	23
4. Obtíže při překladu z čínštiny do češtiny	25
4.1 Převod neparalelních mluvnických jevů	25
4.2 Slovosled	25
4.2.1 Slovosled v čínštině	25
4.2.2 Slovosled v češtině	26
4.3 Sociokulturní jevy	27

5 Testování adekvátnosti překladu	29
5.1 Překlad z čínštiny do češtiny	29
5.1.1 Izolovaná slova	29
5.1.2 Komplexní struktury	30
5.2 Překlad z češtiny do čínštiny	32
5.2.1 Izolovaná slova	32
5.2.2 Komplexní struktury	33
6 Hodnocení kvality překladu	35
6.1 Kvalita při používání automatického překladu pro čínsko-české překlady	35
6.2 Dále uvedu několik krátkých každodenních frází pro kontrolu kvality překladů obou překladačů.	36
6.2.1 Speciální nepřeložitelná slova – čínské názvy jídel	37
Závěr	41
Anotace	43
Seznam použité literatury	44
Seznam internetových zdrojů	44

Úvod

S narůstající globalizací světa jako celku jsou kulturní výměny mezi zeměmi stále častější. Tento jev je patrný i mezi Čínou a Českou republikou. Československo bylo jednou z prvních zemí, které v roce 1949 uznaly Čínskou lidovou republiku. V následujících desetiletích socialismu se Čína a Československo staly spojenci a od té doby udržují přátelské diplomatické vztahy. V té době přijelo do Číny několik odborníků z českého průmyslu, kteří pomáhali stavět továrny. V roce 1954 byl na Pekingské univerzitě otevřen první obor českého jazyka v Číně.¹ Ve 21. století se obě země sblížily ve všech aspektech vzájemné výměny. V oblasti hospodářství a obchodu je Čína již řadu let největším obchodním partnerem České republiky mimo EU a Česká republika je druhým největším obchodním partnerem Číny ve střední a východní Evropě.²

Obě země podepsaly řadu dohod o spolupráci v oblasti financí, letectví, strojírenství, ochrany životního prostředí atd. a úroveň a rozsah spolupráce se neustále zvyšuje. Pokud jde o cestovní ruch, počet čínských cestovatelů do České republiky v roce 2019 přesáhl 600 000 a atrakce, jako je Praha, Český Krumlov a další místa v České republice, jsou dobře známé i v Číně. Ve všech těchto oblastech je třeba komunikovat a překládat.

A jazyky obou zemí jsou základem nadnárodní komunikace. Počet studentů studujících češtinu v Číně rok od roku roste a české jazykové programy nabízejí desítky univerzit. Se sblížováním výměn mezi oběma zeměmi se postupně zvyšuje poptávka po odborném cizojazyčném personálu. V současné době velká část Číňanů cestujících a podnikajících v České republice neumí česky, takže musí používat automatické překladače. Například *Google translate* a *DeepL translate*. V automatických strojových překladech však často dochází k opomenutím, chybám nebo nepřesnostem. Například při překladu některých českých přísloví nebo pořekadel překladač často překládá pouze doslovný význam, ale nikoliv skutečný význam. Je také známo, že přesnost českých překladů do čínštiny v automatických překladech je obvykle mnohem nižší než u překladů do angličtiny, protože oba jazyky, čínština a čeština, jsou velmi odlišné. To pak může být zdrojem nedorozumění, nebo chyb ve studentských pracích.

Cílem diplomové práce je posoudit adekvátnost a správnost strojového překladu mezi češtinou a čínštinou. Porovnávají budou výsledky překladu při zadání izolovaných slov a krátkých kolokací s výsledky překladu celých vět a souvětí. Pro analýzu budou využity aplikace Google translate a DeepL. Zvláštní pozornost bude věnována těm gramatickým jevům, které nemají v čínštině přímý protějšek, a mohou tak způsobovat nepřesnosti v překladu. Nejprve představím obecnou teorii překladu. V této části budou vysvětleny základní metody překladu, abych mohl ukázat, jak proces překladu funguje. V další kapitole představím historii strojového překladu a důvody, proč se stal tak populárním. Dále ukážu, jak zásadní roli hraje umělá inteligence ve strojovém překladu. Ve třetí kapitole této práce představím jazykové systémy češtiny a

¹ 背景资料：中国与捷克关系回顾_滚动新闻_中国政府网 www.gov.cn 新华社 Online Dostupné z: [背景资料：中国与捷克关系回顾_滚动新闻_中国政府网 \(www.gov.cn\)](#) [cit.2016-03-28]. (Bei jing zi liao: Zhong guo yu jie ke guan xi hui gu gun dong xin wen zhong guo zheng fu wang)

² 双边关系_中华人民共和国外交部 Online mfa.gov.cn Dostupné z: [双边关系_中华人民共和国外交部 \(mfa.gov.cn\)](#)[cit.2024.1] (Shuang bian guan xi zhong hua ren min gong he guo wai jiao bu)

čínštiny a porovnáím ty rozdíly mezi nimi, které mohou způsobovat obtíže při překladu. Ve čtvrté části uvedu příklady typických běžných překladatelských chyb a vysvětlím příčiny tohoto jevu. V pátém bodě porovnáím rozdíl v přesnosti strojového překladu při překladu jednoho slova a při překladu celé věty. Na závěr shrnu výhody a nevýhody používání strojového překladu a poskytnu efektivní doporučení pro užívání překladačů.

1. Původ a evoluce překladu

Počátky překladu sahají tisíce let do minulosti a je jisté, že s rozvojem lidstva se jazyky postupně rozdělovaly a tehdy vznikl překlad. Rané překladatelské aktivity v Evropě byly často spojeny s náboženstvím. Prvním významným náboženským překladem byl překlad Bible z hebrejštiny do řečtiny. Tento monumentální úkol splnilo ve 3. století př. n. l. 70 překladatelů, z nichž každý pracoval samostatně, aby během 72 dnů vytvořil přesně stejný překlad textu. Tato přeložená verze Bible, nazývaná na počest 70 překladatelů, kteří na ní pracovali, "*Septuaginta*", byla později využita mnoha lingvisty, kteří kýžený text přeložili do mnoha dalších jazyků

Náboženství hrálo ve starověkých překladech velkou roli. Římskokatolická církev totiž jmenovala svatého Jeronýma svým patronem překladatelů. A byl to právě svatý Jeroným, kdo ve 4. století n. l. vytvořil latinskou bibli. Tento svatý patron se také zasloužil o rozvoj myšlenky, že překladatel by se měl vyhnout doslovným překladům a místo toho překládat smysluplněji – což je metoda, kterou se jazykoví profesionálové řídí dodnes.³

1.1 Vývoj češtiny a českého překladu

V 9. století našeho letopočtu přišli na Velkou Moravu byzantští misionáři Cyril a Metoděj. Na české území přinesli cyrilici a vytvořili staroslověnštinu. V téže době se v českých zemích šířilo křesťanství, takže v rané české literatuře byly náboženské texty překládány především z latiny do staročeštiny. Ve středověku, s rozšířením tiskařské techniky, bylo do češtiny přeloženo velké množství náboženských textů. Karel IV. nechal vyhotovit první překlad Bible do češtiny. Používá se spřežkový pravopis, který chybějící fonetické znaky vytváří kombinací písmen latinky. Nejznámějším českým vydáním Bible je Bible kralická. Je to první český překlad Bible z původních jazyků, nikoli zprostředkovaně z latinské Vulgáty. Důležité je také zmínit, že překlad se v průběhu staletí vyvíjel, a to, co považujeme za překlad dnes a jaké máme na přeložené dílo nároky, je v porovnání se středověkou minulostí diametrálně odlišné. Místo slova překládání, je záhodno použít slovo zčešťování. Původně byla překládána pouze tzv. izolovaná slova, což odpovídalo spíše vzniku slovníku než literárního díla, protože docházelo pouze k překladu lexikální jednotky nikoli celého sdělení. Ve středověkých překladech používali překladatelé v těchto liturgických a biblických textech a ve věcné literatuře primitivní překladatelské techniky, tj. překlad slovo od slova v pořadí původního textu. Pořadí je stejné jako v původním textu. Překladatel nedbá na celkovou myšlenku textu ani na typické gramatické uspořádání češtiny. V devatenáctém století se úroveň české literatury obnovila díky úsilí národních obrozenců. V důsledku rozšíření povinné školní docházky a zvýšení gramotnosti obyvatelstva přestala být česká literatura určena pro úzkou vrstvu intelektuálů. V období národního obrození začala v překladu převládat estetická funkce s důrazem na etnicitu, například se začalo používat české etnické slovní zásoby, Ve 20. století se čeština stala plnohodnotným jazykem a toto období bylo bohaté na překlady z různých

³ 翻译史--西方翻译简史 dioenglish.com. Online Dostupné z: [翻译史--西方翻译简史- 英语百科 | 中国最大的英语学习资料在线图书馆! - 英文写作网站 \(dioenglish.com\) \[cit.2023-12-14\] \(Fan yi shi xi fang fan yi jian shi ying yu bia ke zhong guo zui da de ying yu xue xi ziliao zai xian tu shu guan ying wen xie zuo wang zhan\)](http://dioenglish.com)

jazyků v různých zemích světa. Nejznámějším překladatelem 20. století byl Jiří Levý (1926–1967). Je zakladatelem moderní české teorie překladu. Jiří Levý se narodil v Košicích (1926) na východním Slovensku. Kvůli politickým zmatkům na počátku druhé světové války se jeho rodina přestěhovala do Prahy. V roce 1949 Levý vystudoval češtinu a angličtinu na univerzitě v Olomouci, kde následně vyučoval anglickou literaturu, v roce 1964 přešel na brněnskou univerzitu jako vedoucí katedry češtiny. Jeho rozsáhlé dílo České teorie překladu (1957), které v této době napsal, je první ucelenou historií překladu v češtině. Následovaly knihy Umění překladu (1963, 1983, 1998, 2012) a známá kniha Překlad jako rozhodovací proces (1967). Jeho Umění překladu vyšlo v přepracované podobě v překladech do němčiny (1969), ruštiny (1974), srbochorvatštiny (1982) a angličtiny (2011).⁴ To jsou jen tři tituly z více než 200, které jako autor a/nebo editor vytvořil během necelých 20 let. Překlad a jeho historie, teorie, metodologie a praxe byly vlastně jen jedním z jeho zájmů. Kromě toho si "liboval" ve srovnávací versifikaci, anglické literatuře a obecné teorii literatury, včetně matematické teorie verše.

V tomto období začalo mnoho sinologů překládat čínskou literaturu. Nejvýznamnějším z nich byl Rudolf Dvořák, první český akademický orientalista a plodný sinolog. Působil jako děkan Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a přeložil do češtiny Konfuciovi a Losího spisy.⁵

1.2 Vývoj českého překladu v Číně

Nejstarší překlady v Číně vznikly před třemi tisíci lety. Vzhledem k okolnostem, v nichž se rané dějiny Číny odehrávaly, však bezprostřední sousedé čínské kultury dlouho neměli vlastní písmo, takže překlady nebyly až do nástupu buddhismu běžně dostupné. Nejslavnějším překladatelem ve staré Číně byl ctihodný Xuanzang. Žil v 7 století za dynastie Tchang. Odcestoval do starověké Indie, aby studoval buddhismus, přivezl více než 500 súter a císař pro něj speciálně postavil stúpu, kde sútry překládal. Podle statistik Xuanzang za svůj život přeložil dohromady 75 súter, 1335 svazků, podílel se na překladu súter nejlepších tvůrců ze zemí východní Asie. Tyto sútry putovaly také na Korejský poloostrov, do Vietnamu a Japonska. Za dynastií Ming a Qing přišlo do Číny velké množství evropských misionářů, kteří s sebou přivezli množství evropské literatury a vědeckých knih, což výrazně podpořilo výměnu mezi Východem a Západem a rozvoj čínského překladu. Císař zřídil speciální překladatelskou agenturu, která měla školit cizojazyčné talenty pro komunikaci s ostatními zeměmi. Zajímavostí je, že již v 18. století začala výměna mezi Čínou a Českem. Karel Slavíček se narodil na Moravě v roce 1678 a vystudoval teologii a matematiku na Univerzitě Palackého. V roce 1716 odcestoval do Číny jako misionář. Napsal latinsky díla jako Čínská gramatika a Mapa vnitřních a vnějších měst Pekingu a často si dopisoval s evropskými misionáři a učenici o čínském náboženství, konfliktu mezi křesťanstvím a původní čínskou kulturou a o astronomických pozorováních. Tyto vzácné dopisy byly později shromážděny v knihovnách v Čechách, na Moravě, v Paříži a v Petrohradě a následně shromážděny, přeloženy a opatřeny poznámkami Josefem Kolmasem, současným českým

⁴ Jiří Levý | Institute of Translation Studies. cuni.cz. Online Dostupné z: [Jiří Levý | Institute of Translation Studies \(cuni.cz\)](#) Zuzana Jettmarová [cit.2023-12-17],

⁵ 世界汉学档案《捷克与斯洛伐克汉学档案》cctss.org. Online. Dostupné z: [世界汉学档案 | 《捷克与斯洛伐克汉学档案》-专题-译界头条 译研网 \(cctss.org\) 中国文化译研网 \[cit.2023-12-02\]](#) (Shi jie han xue dang an jie ke yu si luo fa ke han xue dang an zhuan ti yi jie tou tiao zhong guo wen hua yan yi wang).

sinologem a ředitelem Ústavu orientalistiky v Praze, a vydány v Praze ve dvojjazyčném vydání (1994), a to pod názvem *Dopisy z Číny*. Karel Slavíček zemřel v Pekingu 24. srpna 1735 a byl pohřben na jezuitském hřbitově. V poslední době se do čínštiny překládá stále více české literatury. V 50. letech 20. století začala být česká literatura překládána do čínštiny, například *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* nebo *Pohádka o krtečkovi*.

1.3 Druhy překladu

Překlady lze rozdělit podle různých hledisek. Překlady se například dělí do dvou hlavních kategorií na základě: 1) jazykových odlišností nebo 2) variability textu.

1.3.1 Druhy překladu podle jazykových odlišností

V klasifikaci typů rozdílů je můžeme dále dělit podle různých kritérií. Podkategorii diferenciálního překladu lze dále rozdělit do pěti typů

A) Nejprve je druh sémiotické příslušnosti východiskového a cílového jazyka. Tato klasifikace vychází z pojetí jazyka jako systému symbolů. (vnitro systémový) – např. užívání synonymických konstrukcí v rámci jednoho textu, adaptované (zkrácené, zjednodušené) verze děl, komentáře, vysvětlivky, překlad do moderního jazyka (vnitro literární překlad);

- překlad mezi jazykový (mezi systémový) – nejčastější pojetí překladu, nejčastěji binární vztah: z jazyka A do B (vždy má svoje specifika), do translačního vztahu rozdílné jazyky téhož sémiotického řádu;

- překlad inter sémiotický každý jazyk patří do jiné sémiotické soustavy (proti sobě stojí např. přirozený jazyk a umělý logický jazyk, nebo přirozený jazyk a jazyk hudebního či výtvarného díla apod.)

B) Druhým kritériem je typologická vzdálenost obou jazyků. Jde tedy o překlad z příbuzných jazyků nebo z jazyků typologicky vzdálenějších.

C) Třetím typem je Třídění dle směru překladu, který je kategorizován jako překlad z cizího jazyka do mateřského jazyka, z mateřského jazyka do cizího jazyka a z jednoho cizího jazyka do druhého cizího jazyka. Je známo, že překládat do cizího jazyka je vždy snazší, protože v mozku již

máme hotovou předlohu a v tomto případě pouze překládáme do jazyka, který již lépe ovládáme. V opačném případě je vždy obtížnější překládat do jazyka, který je nám vzdálenější, a to i v případě, že tento jazyk dobře známe.

D) Čtvrtým typem je třídění dle typů textů (žánrů), které se dělí na překlady odborné, publicistické a umělecké. Pro překlad odborné literatury, např. překlad patentů a návodů, oficiálních, právnických a diplomatických dokumentů; důležitá je co největší obsa-hová přesnost.

Když překládáme publicistické texty, např. překlad novinových zpráv a komentářů, reportáží, obchodní korespondence, blogů atd.; důležitá je aktuálnost, informační pohotovost; prolíná se umělecký a odborný styl.

E) Posledním typem překladu je umělecký překlad. Překlad poezie, prózy a dramatu; další dělení na žánry typu román, novela, povídka..., ještě podrobnější dělení, např. historický román. Ovlivňuje překladovou strategii. Pátým typem je třídění dle typu média. Zahrnuje překlad písemný, překlad ústní (tlumočení simultánní a konsekutivní, kabinové tlumočení), překlad titulků, překlad pro dabing, překlad scénáře,

překlad textové části hudebního díla. Poslední kritérium vymezuje úrovněový charakter překladové jednotky a nese název *parciální neboli dílčí překlad*. Proti překladu parciálnímu stojí překlad komplexní (celotextový).⁶

1.3.2 Druhy překladu podle textové variability

Druhou skupinu třídění podle textové variability určuje výrazová nebo obsahová blízkost překladu a originálu. Lze je tedy rozdělit na národní (regionální) varianty na základě lokálního faktoru a na synchronní a asynchronní varianty na základě časového faktoru, který závisí na tom, kolik času uplynulo mezi vznikem originálního textu a jeho překladem. V závislosti na stupni překladu záleží na tom, zda překlad preferuje obnovu původního textu, nebo volnou hru překladatele, tj. překladatel mění text podle požadovaných norem chování a myšlení.

Jazyková varianta překladu odráží vztah překladatele k ostatním účastníkům překladatelského procesu. Jedná se například o *zjednodušený překlad* nebo *autorský překlad*, tj. autor sám překládá své dílo. Poslední varianta, kterou jsme zmínili, je dána celkovou vzdáleností překládaného textu od originálu. Míra vzdálenosti závisí na kritičnosti překladu. Na jazykové i nejazykové úrovni splňuje správný překlad požadavky výběru nejlepších prostředků.

⁶ Vseobecna_theorie_překlada. muni.cz. Online. Dostupné z: [Vseobecna_theorie_překlada.pdf \(muni.cz\)](#) [cit.2024-3-15] tzv. překladatelské universálie

2. Obecná teorie překladu

2.1 Základní koncepty překladu

V dnešní lidské společnosti existuje více než 200 velkých i malých jazyků. Nejrozšířenějším jazykem je angličtina a jazykem s největším počtem rodilých mluvčích je čínština. Většina jazyků je velmi odlišná, a proto potřebujeme překladatele nebo překladače, abychom mohli lépe komunikovat napříč kulturami. Lidský překlad je proces překladu textu z jednoho jazyka do druhého, který provádí překladatel. Tento typ překladu je často považován za přesnější a praktičtější než strojový překlad, protože zohledňuje mnoho složitostí jazyka, včetně gramatiky, syntaxe a kontextu. Náklady na lidský překlad jsou však vyšší než na strojový překlad, delší je také čas, který překladatel potřebuje. Strojový překlad je proces překladu textu z jednoho jazyka do druhého pomocí počítačového softwaru. Dva nejběžnější typy systémů strojového překladu jsou statistický strojový překlad a neuronový překlad. Stroje se však často míjejí účinkem, pokud jde o emocionální a kreativní obsah. Protože stroje nemají skutečnou zkušenost s jazykem, nerozumějí také řečnickým figurám a slangu. To může v některých případech vést ke komickým chybám. Obě metody překladu mají své výhody i nevýhody, pokud dokážeme využít jejich silné stránky, budou tyto dva způsoby střídání s využitím výsledků lepší!

Existují různé definice překladu – vždy záleží na charakterizačních kritériích. Překlad je např. převedení, přetlumočení textu do jiného jazyka. Překlad je překódování informace z jednoho znakového systému do druhého. Překlad bývá také pojímán jako jinojazyčná forma existence sdělení obsaženého v originále.

Překladem se nazývá proces přetvoření slovesného díla v jednom jazyce ve slovesné dílo v jiném jazyce při zachování nezměněného invariantu obsahu, tzn. významu. Při překládání fungují vždy dva texty, z nichž jeden je textem výchozím a vytváří se nezávisle na druhém textu, a druhý text (překlad) vzniká na základě prvního textu cestou určitých mezi jazykových operací - tzv. překladových postupů (transformací).⁷

Jazyk, v němž se realizuje text originálu, se nazývá jazykem výchozím jazyk, do něhož se překládá je jazyk cílový. Do procesu překladu někdy vstupuje i třetí zprostředkující jazyk.

Překlad je v moderním světě obecně definován jako činnost spočívající v převodu sdělení z jednoho jazyka do druhého na základě přesnosti a plynulosti. Tento proces lze logicky rozdělit do dvou fází: nejprve musí být význam dekodován ze zdrojového jazyka a poté musí být informace překódovány do cílového jazyka. Oba tyto dva kroky vyžadují znalost sémantiky jazyka a také pochopení kultury uživatelů jazyka. Kromě zachování původního významu by měl být dobrý překlad schopen předat informace v souladu s konvencemi cílového jazyka.

⁷ Vseobecna_theorie_preklatu. muni.cz. Online. Dostupné z: [Vseobecna_theorie_preklatu.pdf \(muni.cz\)](#) [cit.2023-11-15] tzv. překladatelské universálie

2.2 Strojový překlad a umělá inteligence

Lidstvo vstoupilo do 21. století a největšími technologickými inovacemi tohoto století jsou informační technologie a umělá inteligence. Zejména umělá inteligence ovlivnila všechny aspekty života lidí a nesmírně nám pomohla v našem životě a práci. A v oblasti překladu je role umělé inteligence a strojového překladu stejně významná. Když cestujeme do neznámé země, protože neznáme místní jazyk, strojový překlad nám výrazně pomůže k bezproblémovému cestování. Když však potřebujeme, aby stroje přeložily nějakou odbornou zahraniční literaturu, obvykle nejsou tak spolehlivé a výsledky strojového překladu často způsobují nejednoznačnost.

2.2.1 Stručná historie strojového překladu

V následující kapitole popíšu historii snah o vývoj počítačových programů (softwaru) pro překlad přirozených jazyků, které se běžně a tradičně nazývají "strojový překlad" (MT) nebo v neanglicky mluvících zemích "automatický překlad" (traduction automatique, avtomaticheskij perevod). Ve stručné historii lze samozřejmě zmínit jen nejvýznamnější výzkumné systémy a projekty a jen nejdůležitější provozní a komerční systémy (a žádný podrobněji¹). Od počátku se badatelé soustředili téměř výhradně na překlad vědeckých a technických dokumentů, kde jsou obtíže spojené s kulturními rozdíly a proměnlivým kontextem méně palčivé než v případě "kulturněji vázaného" překladu literatury, právních textů a mnoha oblastí sociologie. V oblasti vědy a techniky poptávka po překladu téměř vždy převyšovala možnosti překladatelské profese a tyto požadavky rychle rostou. Navíc nástup internetu vyvolal poptávku po okamžitých online překladech, kterou lidští překladatelé nemohou uspokojit. V zásadě existují dva typy poptávky. Existuje tradiční potřeba překladů v "publikovatelné" kvalitě, zejména tvorba vícejazyčné dokumentace pro velké korporace. Zde mohou výstupy systémů MT ušetřit čas a náklady tím, že poskytují návrhy překladů, které jsou následně upraveny pro zveřejnění – tento způsob použití se nazývá strojový překlad s lidskou pomocí (HAMT)⁸. Často však není zapotřebí "dokonale" přesný překlad, ale něco, co lze vytvořit rychle (někdy okamžitě) a co vyjadřuje podstatu původního textu, jakkoli je gramaticky nedokonalý, lexikálně neobratný a stylisticky strohý. Tento druhý způsob se často nazývá "strojový překlad pro asimilaci" na rozdíl od výroby překladů v publikační kvalitě, které se nazývají "strojový překlad pro šíření". V poslední době byla identifikována třetí aplikace, kdy se MT používá v sociální výměně (elektronická pošta, chatovací místnosti atd.), kde opět není podstatná vysoká kvalita: "strojový překlad pro komunikaci". Tento obor zahrnuje také související vývoj počítačových překladatelských nástrojů pro použití lidskými překladateli, zpočátku elektronické slovníky a glosáře a systémy pro správu terminologie, později překladatelské databáze a překladatelské pracovní stanice.

2.2.2 Prvotní fáze strojového překladu

Počátky strojového překladu lze vysledovat až k práci arabského kryptografie Al-Kniho z 9. století, který vyvinul techniky pro systémový překlad jazyků, včetně kryptoanalýzy, frekvenční analýzy a pravděpodobnosti a statistiky, které se používají v moderním strojovém překladu. V roce 1629 navrhl René Descartes univerzální jazyk, v němž by ekvivalentní myšlenky v různých jazycích sdílely jeden symbol.

⁸ Human-Aided Machine Translation

2.2.3 Předchůdci a průkopníci

První praktické návrhy byly učiněny až ve dvacátém století, a to v roce 1933, kdy byly ve Francii a v Rusku vydány dva patenty Georges Artsrounima a Petru Trojanskému. Artsrouniho patent se týkal univerzálního stroje, který mohl fungovat také jako mechanický vícejazyčný slovník. Trojanskijův patent, rovněž v podstatě na mechanický slovník, šel dále s návrhy na kódování a interpretaci gramatických funkcí pomocí "univerzálních" (na esperantu založených) symbolů ve vícejazyčném překladovém zařízení. Ani o jednom z těchto předchůdců nevěděli Andrew Booth (britský krystalograf) a Warren Weaver, když se v letech 1946 a 1947 setkali a předložili první předběžné myšlenky na využití nově vynalezených počítačů k překladu přirozených jazyků. V květnu 1951 byl Jehošua Bar-Hillel jmenován výzkumným pracovníkem Massachusettského technologického institutu (MIT). Po návštěvě všech zájemců o tuto problematiku sepsal zprávu o stavu techniky, v níž nastínil některé základní přístupy k otázkám MT, a v červnu 1952 svolal první konferenci o MT (na MIT), které se zúčastnili téměř všichni, kdo již v této oblasti působili. Již tehdy bylo jasné, že plná automatizace kvalitního překladu je prakticky nemožná a že lidský zásah buď před, nebo po počítačových procesech (od počátku označovaný jako pre-, resp. post-editace) bude nezbytný; někteří doufali, že půjde pouze o přechodné opatření, většina však očekávala, že bude nutný vždy. Na konferenci zazněly různé nápady na pre – a post editaci, na mikro glosáře jako prostředek k omezení problémů s mnohoznačností (výběr vhodných cílových lexikálních položek) a na určitý druh analýzy syntaktické struktury. Byly navrženy různé návrhy pro budoucí činnost; zejména Léon Dostert z Georgetovské univerzity, který přijel jako skeptik, tvrdil, že je třeba veřejně demonstrovat proveditelnost MT, aby bylo možné získat finanční prostředky na výzkum. Proto spolupracoval s IBM na projektu, jehož výsledkem byla 7. ledna 1954 první demonstrace systému MT. Výzkumné programy MT se objevily v Japonsku a Rusku (1955) a první konference MT se konala v Londýně (1956). David G. Hays psal o počítačové zpracování jazyka již v roce 1957 a v letech 1955-1968 byl vedoucím projektu počítačové lingvistiky ve společnosti rand.⁹

2.2.4 Velká očekávání a rozčarování

V době, kdy výzkum Machine translation (MT) začínal, byla současná lingvistika jen málo nápomocná. V důsledku toho se v padesátých a šedesátých letech 20. století výzkumné metody spíše polarizovaly mezi empirickými přístupy typu pokus-omyl, které často využívaly statistické metody pro "objevování" gramatických a lexikálních zákonitostí, jež bylo možné aplikovat výpočetně, na jedné straně, a teoretickými přístupy, které zahrnovaly projekty základního lingvistického výzkumu, vlastně počátky výzkumu toho, co se později začalo nazývat "počítačová lingvistika", na straně druhé. Kontrastní metody byly v té době obvykle označovány jako "hrubá síla" a "perfekcionistické"; cílem prvních bylo vyvinout systémy, které by v blízké budoucnosti produkovaly užitečné, i když nekvalitní překlady, a cílem druhých bylo nakonec vyvinout systémy, které by produkovaly výstupy vyžadující jen malou nebo žádnou lidskou editaci. V tomto prvním desetiletí vznikly tři základní přístupy k MT. První byl model "přímého překladu", kdy byla vyvinuta programovací pravidla pro překlad konkrétně z jednoho zdrojového jazyka (SL, source language) do jednoho konkrétního cílového jazyka (TL, target language) s minimálním množstvím analýzy a syntaktické reorganizace. Druhým přístupem byl model "interlingua", založený na abstraktních jazykově neutrálních

⁹ HUTCHINS, W. John. Machine translation: A concise history. Computer aided translation: Theory and practice. China: Chinese University of Hong Kong. s.3. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/CUHK-2006.pdf> [cit.2023-12-25]

reprezentacích (kódech nebo symbolech nezávislých na SL i TL), kde by překlad probíhal ve dvou fázích, ze SL do interlingua a z interlingua do TL. Třetí přístup byl méně ambiciózní: "transferový přístup", kde převod probíhal prostřednictvím fáze převodu z abstraktních (tj. disambiguovaných) reprezentací SL textů na ekvivalentní TL reprezentace; v tomto případě se překlad skládal ze tří fází: analýzy, převodu a generování (nebo syntézy). Podmínky výzkumu v té době byly velmi obtížné, počítačové vybavení bylo často nedostatečné; mnoho úsilí bylo věnováno zdokonalení základního hardwaru (papírové pásky, magnetická média, přístupové rychlosti atd.) a vývoji programovacích nástrojů vhodných pro zpracování jazyků – zejména COMIT, který na MIT vyvinul tým pod vedením Victora Yngveho. Některé skupiny byly nevyhnutelně nuceny soustředit se na teoretické otázky, zejména v Evropě a Sovětském svazu. Z politických a vojenských důvodů se téměř veškerý americký výzkum týkal rusko-anglického překladu a většina sovětského výzkumu se soustředila na anglicko-ruské systémy, ačkoli vícejazyčná politika Sovětského svazu tam inspirovala výzkum mnohem širšího spektra jazyků než jinde. Mnozí badatelé v té době nedůvěřovali lingvistické teorii a dávali přednost vývoji metod založených na analýze jazykových korpusů. Například výzkumníci z RAND Corporation prováděli statistické analýzy rozsáhlého korpusu ruských fyzikálních textů s cílem získat dvojjazyčné glosáře a gramatické informace. Na tomto základě byl napsán počítačový program pro hrubý překlad; výsledek byl prostudován post-editory; glosáře a pravidla byly revidovány; korpus byl znovu přeložen; a tak to pokračovalo v cyklech překladu a post-editace. Hlavní metodou analýzy byla zpočátku statistická distribuce, ačkoli právě v RAND David Hays později vyvinul první syntaktický parter založený na závislostní gramatice. Výzkum pod vedením Léona Dosterta na Georgetovské univerzitě měl eklektičtější přístup a empirické analýzy textů prováděl pouze v případech, kdy tradiční gramatické informace nestačily. Zpočátku existovalo na Georgetownu několik skupin, po mnoho let největších v USA. Jednu skupinu vedl Paul Garvin, který později odešel, aby založil vlastní skupinu v Bunker-Ramo Corporation a vyvinul svou metodu "fulcrum", v podstatě závislostní parter; další skupina vedená Ariadnou Lukjanowovou pracovala na metodě porovnávání kódů; třetí jednočlenná "skupina" (Antony Brown) experimentovala s čistým příkladem

4 cyklické metody na francouzsko-anglickém systému; a čtvrtá skupina pod vedením Michaela Zarechnaka vyvinula metodu, která byla nakonec přijata. Tento systém, Georgetown Automatic Translation (GAT), měl tři úrovně analýzy: morfologickou (včetně identifikace idiomů), syntagmatickou (shoda podstatných a přídavných jmen, vláda sloves, modifikace přídavných jmen atd.) a syntaktickou (subjekty a predikáty, vztahy mezi větami atd.) GAT byl zpočátku implementován na systému SERNA, který byl z velké části dílem Petera Tomy, a poté s programovací metodou vyvinutou Brownem. V této podobě byl v roce 1963 úspěšně instalován v Euratomu v Ispře (Itálie) a v roce 1964 v americké Komisi pro atomovou energii, přičemž oba systémy se pravidelně používaly až do konce 70. let.¹⁰

2.2.5 Vývoj od roku 1975

Od konce 80. let 20. století, kdy se zvyšoval výpočetní výkon a snižovaly se náklady, se zvýšil zájem o statistické modely pro strojový překlad. MT se stal populárnějším po nástupu počítačů. první implementace systému SYSTRAN byla provedena v roce 1988 v online službě francouzské pošty s názvem Minitel. Vznikly také různé počítačové překladatelské společnosti, včetně společnosti Trados (1984), která

¹⁰ HUTCHINS, W. John. Machine translation: A concise history. Computer aided translation: Theory and practice. China: Chinese University of Hong Kong. s.4. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/CUHK-2006.pdf> [cit.2023-12-20]

jako první vyvinula a uvedla na trh technologii překladové paměti (1989), i když ta není totožná s MT. První komerční MT systém pro ruštinu/angličtinu/němčinu-ukrajinštinu byl vyvinut na Charkovské státní univerzitě (1991). v roce 1998 bylo možné "za pouhých 29,95 USD" "zakoupit program pro překládání v jednom směru mezi angličtinou a hlavním evropským jazykem dle vlastního výběru", který se spustí na PC. MT na webu začal s nabídkou SYSTRANu, který zdarma překládal malé texty (1996), a poté poskytoval překlad prostřednictvím AltaVisty Babelfish, který zaznamenal 500 000 požadavků denně (1997). Druhou bezplatnou překladatelskou službou na webu byla Globalink společnosti Lernout & Hauspie. Časopis Atlantic Magazine v roce 1998 napsal, že "Systran's Babelfish a Globalink's Comprendre" zvládly "nebankovat" s "kompetentním výkonem". "Franz Josef Och (budoucí šéf vývoje překladů ve společnosti Google) vyhrál soutěž DARPA o rychlost MT (2003). K dalším inovacím v této době patřil MOSES, open-source statistický MT engine (2007), služba překladu textu/SMS pro mobilní telefony v Japonsku (2008) a mobilní telefon se zabudovanou funkcí překladu řeči do angličtiny, japonštiny a čínštiny (2009). V roce 2012 společnost Google oznámila, že Překladač Google přeloží za jeden den zhruba tolik textu, že by se jím dal naplnit 1 milion knih.¹¹

2.3 Různé typy strojového překladu

Překlad je převod významu textu z jednoho jazyka do druhého. Jedná se o způsob sdílení informací v různých jazycích a má proto zásadní význam pro řešení informační nerovnosti. Překlad byl původně prováděn ručně. Jeho omezení vedla k vývoji strojového překladu. Strojový překlad je podobor počítačové lingvistiky, který studuje využití počítačového softwaru k překladu textu nebo řeči z jednoho přirozeného jazyka do druhého.

Existují dva široké přístupy ke strojovému překladu (jednoduchý a hybridní). V této kapitole je uveden přehled výhod a nevýhod stávajících systémů strojového překladu. Je zde také rozebráno několik oblastí použití strojového překladu a různé metody používané k jejich hodnocení. Na základě prostudované literatury docházíme k závěru, že jediným přístupem ke strojovému překladu nelze dosáhnout uspokojivých výsledků. Jeho výsledkem je nižší kvalita a plynulost výstupu. Na druhou stranu hybridní metody kombinují výhody dvou nebo více metod a zlepšují celkovou kvalitu a plynulost překladu.

2.3.1 Jednoduchý přístup

Jednotný přístup ke strojovému překladu lze označit jako použití pouze jedné metody k překladu z jednoho jazyka do druhého. Přirozeného jazyka do jiného. Tento přístup zahrnuje přístupy ke strojovému překladu založené na pravidlech, přímé přístupy, přístupy založené na korpusu a přístupy založené na znalostech.

1. Strojový překlad založený na pravidlech (RBMT) Rule-Based Machine Translation

Přístup strojového překladu založený na pravidlech zahrnuje aplikaci morfologických, syntaktických a sémantických pravidel při analýze textu ve zdrojovém jazyce a syntéze textu v cílovém jazyce (Abiola, Adetunbi a Oguntimilehin, 2015). Tento přístup pomáhá řešit problémy s pořadím slov a vysledovat chyby v pasování pomocí lingvistických znalostí. RBMT lze rozdělit na přístupy založené na přenosu a interlinguální přístupy ke strojovému řízení.

¹¹ HUTCHINS, W. John. Machine translation: A concise history. Computer aided translation: Theory and practice. China: Chinese University of Hong Kong. s. 6. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/CUHK-2006.pdf> [cit.2023-12-10]

2. Přímý strojový překlad (DBMT) Direct-based Machine Translation

Přímý přístup je označován jako nejprimitivnější přístup ke strojovému překladu. Nahrazuje slova ve zdrojovém jazyce slovy v cílovém jazyce ve stejném pořadí bez větší lingvistické analýzy a

zpracování. Dvojazyčný slovník je hlavním zdrojem, který tento způsob využívá přístup. Po překladu slovo za slovem s pomocí dvojazyčného slovníku následuje syntaktické uspořádání a změna pořadí. Systémy DBMT začínají morfologickou analýzou, která ze slov odstraní morfologické skloňování, aby ze slov zdrojového jazyka získaly kořenové slovo. Poté se vyhledá dvojazyčný slovník, aby se získala slova cílového jazyka odpovídající slovům zdrojového jazyka. Tento je určen pro jednosměrný překlad mezi jedním párem jazyků.

3. Přístup založený na korpusu (Corpus-Based Approach)

Přístup založený na korpusu se dále dělí na dva typy. Jsou to: strojové překlady založené na příkladech (EBMT) a statistický strojový překlad (SMT). Přístup založený na příkladech: využívá předchozí překlad příklady pro generování překladů pro zadaný vstup ii. Statistický strojový překlad (SMT): je přístup k MT, který se vyznačuje použitím strojového překladu metod učení. Algoritmus učení se aplikuje na rozsáhlý soubor dříve přeložených textů, tzv. paralelní korpus, a poté je učící se subjekt schopen přeložit dříve neviděné věty. Aby bylo možné vytvořit funkčního systému SMT je třeba vyřešit čtyři problémy které jsou: model překladové ekvivalence, parametrizace, odhad parametrů a dekodování. Prvním softwarem pro statistický strojový překlad byl CANDIDE od IBM. V roce 2005 společnost Google zlepšila své interní překladatelské schopnosti tím, že k tréninku svého systému použila přibližně 200 miliard slov z materiálů OSN; přesnost překladu se zlepšila.

4. Přístup založený na znalostech

Přístup založený na znalostech využívá při strojovém překladu rozsáhlé sémantické a pragmatické znalosti. Zahrnuje schopnost uvažovat o pojmech.

2.3.2 Hybridní přístup

Tento přístup je kombinací statistického přístupu a jednoho nebo více přístupů MT. Většinou je hybridní MT přístup kombinací statistické metody a přístupu založeného na pravidlech. Mezi tyto přístupy patří: model založený na slovech, model založený na frázích, model založený na syntaxi a model založený na lese.

A): Modely založené na slovech

Modely založené na slovech navrhli Brown et al (1993). k modelování lexikálních závislostí mezi jednotlivými slovy. Různé přístupy k modelům založeným na slovech, známým také jako modely zarovnání, se liší ve dvou dimenzích, které zahrnují: kardinalitu vztahu mezi zdrojovými a cílovými slovy a předpoklady závislosti, které jsou součástí tohoto mapování. Ačkoli modely založené na slovech IBM byly průlomové v průkopnické práci v oblasti SMT, jeden z jejich obecných nedostatků je to, že jsou určeny hlavně pro modelovat lexikální závislosti mezi jednotlivými slovy. Nemohou modelovat změnu pořadí slov na velké vzdálenosti. Proto byly zavedeny modely založené na frázích.

B): Modely založené na frázích

Modely založené na frázích byly zavedeny s cílem zmírnit

modelů založených na slovech zavedení frází jako základní překladové jednotky (Och, 2003). Fráze mohou být libovolným podřetězcem a umožňují lokální změnu pořadí, překlad krátkých idiomů nebo vkládání a doplňování slov. vypuštění, které jsou citlivé na místní kontext. Jsou tedy

jednoduchý a výkonný mechanismus pro strojové překladu. Dekodování v metodách založených na frázích

využívá tzv přístup založený na hledání paprsků. Ačkoli modely založené na frázích pomáhají zmírnit nedostatky modelů založených na slovech, mají stále své nedostatky, z nichž jedním je neschopnost modelovat změnu pořadí zdrojových slov na velkou vzdálenost slov. To vedlo k zavedení modelů založených na syntaxi modelů.

C): Model založený na syntaxi

Syntax je hierarchická struktura přirozeného jazyka věty. V závislosti na typu vstupních dat se na základě syntaxe modely lze rozdělit do dvou velkých kategorií: na systémy založené na řetězcích a systémy založené na stromech.

D): Překlad na bázi lesů

Překlad založený na lesním porostu je kompromisem mezi řetězcovou a stromovou metodou, protože kombinuje výhody obou metod. Překlad založený na lesním porostu podporuje rychlejší dekódování a zmírňuje chyby při pasování. Neformálně je les zabaleny Pársů, zkráceně les, kompaktní reprezentací všech derivací (tj. Pársů), které jsou v překladu obsaženy, stromy) pro danou větu v rámci bezkontextové gramatiky. (Billot a Lang, 1989; Miet al., 2008). Les založený na strojovém překladu rozšiřuje především model stromových řetězců na les na řetězec.¹²

¹²John, Babalola; Oladosu ,Adebimpe ; EsanIbrahim ,Adeyanju. Approaches to Machine Translation: Inflow: FUYOYE Journal of Engineering and Technology. Online. 2016 1(1):120-126 ISSN 2579-0625 Dostupné z: [\(PDF\) Approaches to Machine Translation: A Review \(researchgate.net\)](#). [cit.2024-2-17].

3. Rozdíly v jazykovém systému češtiny a čínštiny

Je zřejmé, že čínština a čeština jsou dva zcela odlišné jazyky. Jsou od sebe zcela odlišné od zápisu až po gramatiku a vnitřní logiku jazyka. Čínština patří do čínské skupiny sino-tibetské jazykové rodiny. Čínský znak je morfémové písmo, což znamená, že čínský znak může označovat jak význam, tak výslovnost slova. Například tento znak " 小时 " (šan) znamená hora a skutečně vypadá jako hora. Čínština má ve východní Asii velký vliv. Jazyky jako japonština, korejština a vietnamština obsahují velké množství slov odvozených z čínštiny. Před 20. stoletím se v těchto zemích hojně používaly čínské znaky a jejich aristokracie a intelektuálové psali čínsky a vytvářeli vlastní písma založená na čínských znacích, jako jsou vietnamské hanmany a korejský hangul. Naproti tomu v Japonsku se dodnes zachovalo velké množství čínských znaků. Proto se mohou studenti japonštiny nebo vietnamštiny naučit čínsky velmi rychle. Tento vliv je podobný vlivu latiny na dnešní evropské země. Čínština a tibetština jsou podobné jazyky.

Čeština naopak patří do západoslovanské větve slovanské skupiny indoevropské jazykové rodiny. Jejími blízkými příbuznými jsou slovenština a polština. Čeština používá latinku, která je epigrafickým písmem. Epigrafické písmo zahrnuje všechny jazyky s latinkou, která je nejrozšířenější abecedou na světě. To znamená, že se jedná ve srovnání s čínštinou o dva zcela odlišné systémy. To také nesmírně ztěžuje práci při překladu

3.1 Vývoj čínského gramatického systému

Počátky standardní čínské gramatiky jsou spojeny s dynastií Čching. Nejdůležitějším rysem moderní čínské gramatiky je, že v ní nedochází k morfologickým změnám v užším slova smyslu. Podstatná jména nemají žádné gramatické změny a nerozlišuje se ani rod a číslo (několik slov označujících lidi může mít " 人们 (men)" pro označení množného čísla). Slovesa jsou neosobní a nemají časování; navíc čínština může často umístit více sloves do jedné věty, což je známé jako spojovací konstrukce. Tato odlišnost od evropských jazyků vedla k tomu, že po dlouhou dobu v historii byla čínština mnoha lingvisty považována za jazyk bez gramatiky a bez slovních druhů. Podle současného názoru má čínština gramatiku i lexikální kategorie, jen se její gramatika liší od gramatiky evropských jazyků a existuje fenomén více lexémů pro jedno slovo. Dalším rysem čínské gramatiky je elipsa, kdy jsou často vynechávána slova, která nemají vliv na pochopení významu, pokud je k dispozici situační kontext. Gramatické se v čínštině nevěnuje příliš pozornosti a v učebnicích čínštiny pro základní a střední školy se nikdy neučí samostatně. Pokud se zeptáte Číňana: "Existuje v čínštině gramatika?" S největší pravděpodobností odpoví ano, ale nevím, co přesně to je. To je jedna z nejzvláštějších věcí na čínštině.

Původ čínského jazyka lze vysledovat více než 6 000 let zpět. Dějiny jazyka lze rozdělit do následujících vývojových stadií: primitivní čínština, Stará čínština (1778 př. n. l.-2. století n. l.), střední čínština (3. století n. l. až 14. století n. l.), moderní čínština a současná čínština. Mezi nimi se také velmi změnil gramatický systém. Například mezi mandarínskou čínštinou a lidovou čínštinou existuje mnoho rozdílů v gramatice,

slovosledu a syntaxi. Jedním z nejvýraznějších rozdílů mezi psanou lidovou slovesností a současnými literárními texty je skutečnost, že se v nich používá méně dvou – nebo víceznakových výrazů; téměř veškerá základní slovní zásoba se skládá pouze z jednoho čínského znaku. To kontrastuje s lidovou slovesností, kde jsou dvou – a dokonce i víceznaková slova velmi častá. Předpokládá se, že část příčin existence tohoto jevu souvisí se zjednodušením čínského fonetického systému: jak se čínský fonetický systém v průběhu historie měnil, zjednodušovala se a slučovala výslovnost čínských znaků, což vedlo ke vzniku velkého množství homofonů, a složená slovní zásoba byla považována za jedno z řešení, jak odstranit dvojnáčnost.¹³

3.2 Moderní čínská gramatická struktura

3.2.1 Počátky moderní čínštiny

Moderní čínština označuje běžný jazyk moderních Chánů, tj. mandarínštinu, která je založena na pekingské fonetice jako standardní výslovnosti, severním dialektu jako základním nářečí a vzorových moderních lidových textech jako gramatických normách. Termín moderní čínština se obvykle vykládá v širším i užším smyslu: širší výklad se vztahuje na jazyk používaný čínským lidem Han od moderní doby, včetně národního společného jazyka, mandarínštiny a dialektů; užší výklad moderní čínštiny se vztahuje pouze na mandarínštinu. Moderní čínština se formovala na konci dynastie Čching, kdy čínská vláda v roce 1925 formulovala první standardní jazykové předpisy a v roce 1955 uspořádala Čínská akademie věd akademickou konferenci o standardizaci moderní čínštiny, na niž se delegáti jednomyslně shodli, že pekingská výslovnost je standardní výslovností, a rozhodli se používat pro označení standardního čínského jazyka termín "putonghua". Konference definovala obsah putonghua následovně. [Konference definovala obsah putonghua a kromě toho, že nadále používala pekingský dialekt jako standard, přidala dva nové prvky: "používání severního dialektu jako základního dialektu a používání vzorových moderních lidových spisů jako gramatických norem".

3.2.2 Gramatické vlastnosti moderní čínštiny

Čínština je analytický jazyk, který postrádá markery slovních tříd a morfologické změny označující gramatický význam, což způsobuje, že moderní čínština vykazuje řadu charakteristických rysů.

(A) Hlavními prostředky vyjadřování gramatického významu jsou slovosled a fiktivní slova. Použitím stejných slov lze vyjádřit různé významy kvůli různému pořadí slov. Například "我要学 chci se učit" a "要我学 chci se učit", "说不好 (shuobuhao) není dobré říkat" a "不好说 (buhao shuo) těžko říct". Různé předložky mohou také znamenat různé věci, např. "把他打了 (batadale) zbil ho" a "被他打了 (beitadale) byl jím zbit".

¹³ Lu shu xiang(吕叔湘) Základy čínské gramatiky(《中国语法要略》). The Commercial Press, Šanghaj (od roku 1897)(商务印书馆) 2014. ISBN 9787100100090 s.34.

(B) Gramatická (lexikální, syntaktická) struktura je konzistentní. Slova, slovní spojení a věty mají stejnou strukturu. Například "地震 (dizhen) zemětřesení" (podměťové slovo) a "水土流失 (shuituliushi) eroze" (podměťová věta).

(C) Slova jsou multifunkční: určitý typ slova může často sloužit jako více složek věty. V lexikální metodě současné čínštiny převládá kořeně-složený způsob tvoření slov, který je vysoce produktivní a může splňovat aktuální požadavky rozvoje slovní zásoby. A je snadné pochopit význam slov. Například slovo "天 den" v čínštině může být složeno ze slov "今天 (jintian) dnes", "昨天 (zuotian) včera", "天下 (tianxia) svět", "星期天 (xingqitian) neděle"; "秋天 (qiutian) podzim", "晴天 (qingtian) slunečný den" atd.

(D) Slovní spojení podléhají sémantickým a kontextovým omezením

(E) Kvantifikátory a tónová slova jsou velmi bohatá: bohatství kvantifikátorů je hlavním rysem čínského jazyka. Kvantifikátory používané pro různá podstatná jména se často liší a tónová slova se hojně objevují na konci věty, aby naznačily různé nuance tónu. Proto lze říct, že kvantifikátory jsou klíčem k podstatným jménům. Kvantifikátory jsou vnější charakteristikou podstatných jmen.

(F) V čínském slovním tvaru nedochází k morfologickým změnám, ať už je slovo použito jako podmět nebo předmět, jeho výslovnost a slovní tvar se nemění.¹⁴

3.3 České gramatické struktury a jejich charakteristika

3.3.1 čeština jako součást rodiny slovanských jazyků

Čeština patří mezi západoslovanské jazyky, takže její gramatická stavba je podobná ostatním slovanským jazykům, jako je polština a slovenština. Slovanské jazyky jsou skupinou indoevropských jazyků, jimiž komunikují příslušníci slovanských národů. Dělí se na východoslovanskou, jihoslovanskou a západoslovanskou větev, přičemž východoslovanská a jihoslovanská větev používají převážně cyrilici, ale s výjimkami, například *chorvatština* a *slovinština* používají latinku a západoslovanská větev latinku. Všechny dnešní slovanské jazyky mají společného předka, praslovanštinu. Jazyky slovanských národů zůstaly vzájemně srozumitelné až do 10. století našeho letopočtu. Proto mají dnes všechny slovanské jazyky určité podobnosti, zejména v základní slovní zásobě. Čeština je typicky flektivní jazyk, který se vyznačuje bohatou škálou skloňovaných a časovaných tvarů slov. Všechny jazyky slovanské skupiny jsou flektivní. Flektivní jazyk je takový jazyk, jehož hlavními rysy jsou: a) poměrně bohatá škála morfémů, jejichž prostřednictvím se vyjadřuje vztah mezi slovy; b) morfém s jednou lexikální variantou může vyjadřovat několik různých gramatických významů; c) koncovky slov jsou tak pevně vázány na kmen nebo kořen, že kořen nemůže existovat nezávisle na koncovkách slov ve větě. Čeština má deset slovních druhů: podstatná

¹⁴ 举例说明现代汉语语法的特点合集 WWW.baidu.com Online Dostupné z: [举例说明现代汉语语法的特点合集-百度文库 baidu.com](http://WWW.baidu.com) (Ju li shuo ming xian dai han yu yu fa te dian he ji – bai du wen ku) [cit.2024-01-09]

jména (*Substantiva*), přídavná jména (*Adjektiva*), zájmena (*Pronomina*), číslovky (*Numeralia*), slovesa (*Verba*), příslovce (*Adverbia*), předložky (*Prepozice*), spojky (*Konjunkce*), částice (*Partikule*), citoslovce (*Interjekce*).¹⁵

3.3.2 Deklinace v češtině

České skloňování je složitý systém gramaticky určených modifikací podstatných a přídavných jmen, zájmen a číslovek. V češtině existují následující jmenné kategorie.

gramatické kategorie: A) gramatický rod, B) gramatické číslo, C) pád.

A): Gramatický rod češtiny se dělí na tři kategorie: 1) mužský, 2) ženský a 3) střední. Z nich se mužský rod dělí na životný a neživotný.

B): V češtině existuje jednotné(singulár) a množné(plurál) číslo. Zvláštností je také to, že existuje dvojné číslo. Když se mluví o částech těla, často se používá dvojné číslo (duálu). Například: *dvě nohy, dvě oči*.¹⁶

C): čeština má sedm pádů: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokál a instrumentál. To je asi největší rozdíl mezi češtinou a čínštinou.

3.3.3 Konjugace v češtině

Čeština mění tvar slovesa konjugací, aby vyjádřila různé slovesné kategorie. Jsou to: A) Osoba, B) číslo, C) čas, D) způsob, E) vid, F) slovesný rod.¹⁷

A) Osoba: Osoba se dělí na první osobu (já, my), druhou osobu (ty, vy) a třetí osobu (on, ona, oni). První osoba označuje mluvčího, druhá osoba označuje toho, ke komu mluvíme, a třetí osoba je někdo jiný.

B) číslo: Stejně jako české deklinace existují v jednotném a množném čísle.

C) čas: Česká slovesa mají tři časy: přítomný čas, minulý čas a budoucí čas.

1. Přítomný čas sloves je tvořen změnami v koncovkách slov.

přítomný čas: pracovat

Osoba	Jednotné číslo	Množné číslo
1.	pracuji	pracujeme
2.	pracuješ	pracujete
3.	pracuje	pracují

2. Minulý čas slovesa se tvoří tak, že se nejprve změní tvar slovesa na třetí osobu jednotného čísla a poté se přidá pomocné sloveso být.

Dělat

¹⁵ KOMÁREK, Miroslav Mluvnice češtiny. 1. vyd. Svazek 2: Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s16.

¹⁶ KOMÁREK, Miroslav Mluvnice češtiny. 1. vyd. Svazek 2: Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s42.

¹⁷ KOMÁREK, Miroslav Mluvnice češtiny. 1. vyd. Svazek 2: Tvarosloví. Praha: Academia, 1986. s35.

Osoba	Jednotné číslo	Množné číslo
1.	dělal jsem	dělal jsme
2.	dělal jsi	dělal jste
3.	dělal	dělali

3. Budoucí čas sloves v imperfektu se skládá z infinitivu slovesa a pomocného slovesa být.

Osoba	Jednotné číslo	Množné číslo
1.	budu studovat	budeme studovat
2.	budeš studovat	budete studovat
3.	bude studovat	budou studovat

D) Slovesa v češtině vyjadřují oznamovací, rozkazovací a podmiňovací způsob.¹⁸

Oznamovací způsob: *Půjdeme spolu do parku.*

Rozkazovací způsob: *Zavři okno!*

podmiňovací způsob: *Rád bych se vás na něco zeptal.*

E): Česká slovesa se dělí na nedokonavá a dokonavá. vyjadřuje neukončený nebo probíhající děj. Slovesa nedokonavá mají tvary vyjadřující minulý, přítomný i budoucí čas (př. seděl, sedí, bude sedět). Dokonavý vid vyjadřuje ukončený nebo jednorázový děj. Slovesa dokonavá mají pouze tvary vyjadřující minulý nebo budoucí čas (př. napsal, napíše). Čas přítomný vyjádřit nemohou. Pomůcka: V budoucím čase nelze tvořit tvary pomocí „budu“. Některá slovesa tvoří tzv. vidové dvojice:

chytit (dokonavý) vs. chytat (nedokonavý)

koupit (dokonavý) vs. kupovat (nedokonavý)

rozhodnout (dokonavý) vs. rozhodovat (nedokonavý)

F): Český slovesný rod se dělí na činný a trpný. Rod činný: Vyjadřuje skutečnost, že činnost provádí aktivně podmět. Rod trpný: Vyjadřuje skutečnost, že se podmět do činnosti aktivně nezapojuje, ale je jí pouze zasažen. Rod trpný se dělí na dva typy¹⁹

1. Pasivum opisné pomocí slovesa být a příčestí trpného: *Karlův most byl postaven v roce 1357.*

2. Pasivum zvrtné (tvoříme pomocí zvrtného zájmena *se*): *Proslýchá se, že se muž ztratil.*

¹⁸ Robert Adam Morfologie Příručka k povinnému předmětu bakalářského studia oboru ČJL © Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015 s.36.

¹⁹ Robert Adam Morfologie Příručka k povinnému předmětu bakalářského studia oboru ČJL © Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015 s.38.

4. Obtíže při překladu z čínštiny do češtiny

Gramatická stavba čínštiny je velmi odlišná od češtiny, což při použití strojového překladu vede k chybám. V této kapitole porovnáme rozdíly mezi oběma jazyky a zjistíme, jaká úskalí při překladu vznikají. Obtíže při čínsko-českém překladu jsou způsobeny především gramatickými rozdíly mezi oběma strukturami. Zaprvé je tu velký rozdíl v pravidlech pořádku slov mezi oběma jazyky, který ztěžuje překlad.

4.1 Převod neparalelních mluvnických jevů

Jak bylo uvedeno výše v kapitole 3, čeština a čínština mají obrovské rozdíly v gramatické struktuře, takže existují některé gramatické jevy, které jsou pro češtinu jedinečné a v čínštině neexistují nebo jsou obtížně vysvětlitelné. To je také hlavní problém při česko-čínském překladu. Velmi typickým příkladem je *rod slov*. V každodenní konverzaci je důležité určit rod druhé osoby. Rod je v češtině jasně vyznačen. Česká ženská jména obvykle končí na *a*. Nejenže v češtině existuje specializované osobní zájmeno *ona* pro ženské *ona*, ale rod osoby lze jasně rozlišit i ve větách s podmětem *já* a *ty*. Například: *dělal jsem – dělala jsem*, přičemž ta druhá je ženského rodu. Zcela jiná situace je v čínštině, kde se rozlišuje pouze třetí osoba a kde se v čínštině používá *on* a *ona*. A u první a druhé osoby se pohlaví nerozlišuje. Je to dáno především tím, že čínština a čeština jsou dva zcela odlišné typy jazyků. Čeština je flexivní jazyk a může vyjadřovat rod pomocí konjugace, zatímco v čínštině konjugovat znaky nelze. Při použití procesu automatického překladu dochází k chybným překladům, protože pohlaví osoby není ve výsledku čínského překladu zohledněno. Například: *Mám Prahu moc ráda.* (我非常喜欢布拉格 *Wofeichangxihuanbulage*) Tohle říká žena, ale v čínském překladu nelze poznat, zda jde o muže nebo ženu.

4.2 Slovosled

Pořadí slov je dalším bodem, kde se v čínsko-japonském překladu snadno udělá chyba, protože když se změní pořadí slov v překládaném textu, změní se i význam nebo je dokonce zcela opačný. Čínština i čeština jsou z hlediska pořadí slov velmi specifické.

4.2.1 Slovosled v čínštině

Čínština je velmi logický jazyk, pořadí slov ve větě závisí především na logickém myšlení, obvykle podle určitého logického pořadí od příčiny k následku, od předpokladu k závěru, od skutečnosti k závěru, od podmínky k výsledku pořadí první a druhé, tam je hlavní a druhá vrstva po vrstvě vyprávění, zejména v případě korelativních slov nejsou použity, gramatický vztah ve větě je více třeba identifikovat prostřednictvím pořadí jazyka lze identifikovat. Čeština má naproti tomu pružnější pořadí promluv, které obvykle začíná prvními slovy, přechází rovnou k věci a pak je vysvětluje. Při vyjadřování vícevrstevného

logického myšlení lze v češtině pružně řadit podle významu a struktury věty pomocí morfologických změn, bohatých spojovacích výrazů a dalších gramatických prostředků a pořadí se často liší od čínštiny. Proto při překladu z češtiny do čínštiny musí překladatel často měnit pořadí slov a přeorganizovat strukturu vět. Kromě toho má pořadí slov (词序 Ci xu) v moderní čínštině dva významy. Jeden se nazývá pořadí slov, což znamená pořadí jednotlivých čínských znaků. A druhý se nazývá slovosled (语序 Yu xu), což znamená pořadí jednotlivých složek věty ve větě. To je typický problém při překladu z češtiny do čínštiny. Pořadí slov v čínštině je proto poměrně flexibilní, i když má tendenci měnit význam věty, když se překombinuje. Podle mého názoru je čínský pořádek slov flexibilnější než český, který omezuje možnost slova uplatnit se v určitých funkcích ve větě s ohledem na morfologii, do které se zpětně odráží syntaktická funkce. Například v čínštině mohou díky absenci morfologických změn a konjugace zaujímat pozici předmětu jak přídavná jména, tak slovesa. Například: 安静是他的性格特点 (An jing shi ta de te dian), Když to přeložíme přímo do češtiny, je to: Tichý je jeho povahový rys. Jedná se o velmi zvláštní rys čínštiny, kde lze většinu přídavných jmen použít jako podstatná jména nebo slovesa bez jakéhokoli skloňování nebo časování. Gramatická struktura moderní čínštiny jako taková je dvousečná zbraň. Výhodou je, že umožňuje flexibilnější kolokaci vět, uživatel nemusí řešit otázky, jako jsou přesmyčky nebo tvoření slov. Nevýhodou je, že ztěžuje analýzu skladby věty, protože není zřejmá, pokud nejste schopni plně porozumět celé větě. To samozřejmě brání překladu čínštiny do jiných jazyků.

4.2.2 Slovosled v češtině

Český slovosled je znám jako variabilní, ale není zcela volný nebo libovolný. To znamená, že jednotlivé prvky věty nemusí být uspořádány v pevném pořadí. Toto uspořádání je velmi flexibilní a umožňuje značnou variabilitu sdělení. Je to dáno především tím, že čeština je flexivní jazyk, který k vyjádření syntaktických vztahů používá širokou škálu slovních tvarů (daných konjugací a skloňováním). Především skloňování jmen umožňuje rozlišit subjekt a objekt ve větě, zatímco na druhé straně analytické jazyky (které skloňování nerozvíjí) obvykle používají pevný pořádek slov. Volný pořádek slov není nikdy libovolný. Musí respektovat logické vazby mezi jednotlivými slovy a některá další pravidla. Základní typ českého slovosledu se realizuje modelem SVO, tj. *podmět (S), přísudek (V), předmět (O)*. Mluvčí volí pořadí slov podle svých komunikačních cílů a citového rozpoložení. V neutrálním uspořádání české věty lidé obvykle umísťují nejdůležitější informace na konec věty.

Například: *Pavel koupil auto. (ne MOTORKU) To auto koupil Pavel. (NE PETR) Pavel to auto koupil. (NE PŮJČIL)* Základním pravidlem, jímž se řídí slovosled v češtině, je tzv. aktuální větné členění (nebo rovněž aktuální členění výpovědi či funkční větná perspektiva), které je dáno kontextovými vazbami a umožňuje širokou škálu významových rozdílů. Základem aktuálního větného členění je možnost rozčlenit výpověď na dvě části:

- východisko – představuje část výpovědi, která je známá ze situace nebo z předchozího kontextu (téma); zajišťuje návaznost a soudržnost (koherenci) textu
- jádro – je hlavní částí výpovědi, která je nová a vyjadřuje stěžejní sdělení (réma); podává novou informaci, zajišťuje progresivní orientaci textu

Při objektivním pořádku slov, tedy při výpovědi klidné (bez citového zabarvení), stojí východisko (- ■-) na počátku věty a jádro (| ■ |) na jejím konci. V souvislém textu se jádro jedné věty stává východiskem věty následující: *Byl jednou jeden král. ⇒ Byl jednou = - ■-, jeden král = | ■ |*

Ten měl tři syny. ⇒ Ten = - ■-, měl tři syny = | ■ | Nejmladší z nich se jmenoval Jan. ⇒ Nejmladší z nich = - ■-, se jmenoval Jan = | ■ | Při subjektivním pořádku slov (s citovým zabarvením, při zvukovém důrazu apod.) na počátku věty stojí to, co chce mluvčí zdůraznit, tedy jádro výpovědi. Východisko stojí až za ním:

Pěkný pořádek tady máte! ⇒ Pěkný pořádek = | ■ |, tady máte = - ■ -

Teprve včera jsem ten dopis obdržel. ⇒ Teprve včera = | ■ |, jsem ten dopis obdržel.²⁰

Obligaturně obsazované pozice v české větě.

1. Podmiňovací způsob slovesa, např. *bych*.
2. Zvratné (reflexivní) zájmeno *se* nebo *si*.
3. Krátké tvary osobních zájmen v dativu, např. *mi*, *ti*.
4. Krátké tvary osobních zájmen v akuzativu, např. *ho*, *ji*.

4.3 Sociokulturní jevy

a) české tykání a vykání.

Česká republika a Čína mají odlišnou kulturu, z čehož vyplývají i odlišné společenské a kulturní jevy. Tento jev se odráží i ve všech aspektech obou jazyků. Tento rozdíl se odráží i ve zdvořilostním jazyce, například v typickém českém tykání a vykání. Vykání či tykání vyjadřuje míru důvěrnosti společenského kontaktu osob. Vykání vystihuje daleko lépe vztah vzájemné úcty. Tykání je obvyklé mezi přáteli, příbuznými, mnohdy i vzdálenějšími. Tykají si mezi sebou děti, kamarádi a studenti. Dospělí také dětem tykají, ale jen do určitého věku, pak by měli raději přejít na vykání. Časté je také tykání v pracovních kolektivech.²¹ Je přirozené a odůvodnitelné v užších pracovních kolektivech, protože usnadňuje spolupráci. Pravidla, kdo komu tykání nabízí:

1. tykání nabízí společensky významnější osoba;
2. nadřízený podřízenému nehledě na věk a pohlaví;
3. starší mladšímu;
4. žena muži.

b) Česká frazeologie

Kromě toho jsou fráze nedílnou součástí každodenní komunikace a také se obtížně překládají. V další kapitole uvádím příklady obtíží při překladu čínských a českých frazémů, kde se budu podrobněji zabývat pojmem frazeologie. Název *fráze* již obsahuje část odpovědi: jedná se o výraz nebo část věty. Pokud tato slova rozebereme a zasadíme do různých kontextů, můžeme dojít ke zcela odlišným významům. Proto je obtížné překládat, protože pokud se chápe pouze doslovný význam, pak se překlad ukáže jako zcela chybný.

²⁰ Co je Aktuální větné členění? Online 17.11.2008 Dostupné z: [Co je Aktuální větné členění? \(téma, réma, východisko a jádro výpovědi\) | Slovníček pojmů z literatury a mluvnice \(cesky-jazyk.cz\)](#) [cit.2024-3-21]

²¹Mgr. Jana Válková Pravopis vykání. pravopiscesky.cz Online 16.2.2024 Dostupné z: [Pravopis vykání \(pravopiscesky.cz\)](#) [cit.2024-3-15]

Jediný způsob, jak fráze přeložit přesně, je pochopit společenský a kulturní jev, který se za nimi skrývá.

c) Užívání spisovné a nespisovné češtiny

Překladače se často dopouštějí chyb i při překladu nespisovné češtiny. Pro češtinu i čínštinu existuje standardní jazyk. V Číně se jí říká mandarínština, v České republice se jí říká spisovná čeština. Spisovná čeština, tj. spisovný jazyk, je celonárodním dorozumívacím prostředkem, je na celém území jednotná. Setkáme se s ní v projevech psaných i mluvených – v televizi, rozhlase, knihách, novinách, časopisech, ve škole. Nespisovná čeština se dělí na: obecnou češtinu, dialekt, slang, argot. Překlad nespisovné češtiny může být ošemetný. Například při překladu slangových výrazů se čeština píše jako *čeják*.

5 Testování adekvátnosti překladu

Na základě představení gramatických struktur čínštiny a češtiny v předchozí části, když překládáme z čínštiny a do češtiny, protože oba jazyky patří do různých jazykových systémů s velkými rozdíly, je nevyhnutelné, že se objeví velké množství obtížných překladů, zejména když používáme strojový překlad, a pro strojové překladače je často obtížné tato obtížná místa identifikovat. V této kapitole budu analyzovat konkrétní příklady problematických čínsko-českých překladů a kategorizovat je, abych zjistila, ve kterých slovních spojení se často vyskytují chyby. Především je třeba přiznat, že s rozvojem technologií se zvyšuje i přesnost strojového překladu. Dnešní strojový překlad je stále inteligentnější a dokáže překládat složitější výroky. Při překladu jednoho slova v podstatě nedochází k chybám. Také každodenní konverzační výroky lze přeložit většinou přesně. Struktura a konvence jazyka mají mnoho společného s kulturou, která za ním stojí. Kultura národa ovlivňuje také vnitřní logiku jeho jazyka. To také vysvětluje, proč překlady z češtiny do angličtiny bývají přesnější než překlady z češtiny do čínštiny. Kultura Číny a České republiky je velmi odlišná, takže pokud jde o překlad hovorových výrazů, přísloví a dalších podobných frází, strojový překlad je často nedokáže přeložit přesně. V této kapitole se podíváme na jedinečné kultury Číny a České republiky, abychom našli jevy, které se obtížně překládají.

5.1 Překlad z čínštiny do češtiny

5.1.1 Izolovaná slova

Nejprve se podívejme na tuto příkladovou větu: “他通过抽烟来提神，这无异于饮鸩止渴 (Ta tong guo chou yan lai ti shen, wu yi yu yin jiu zhi ke.)” (Kouří, aby se osvěžil. Je to jako uhasit žízeň.) Tato věta je velmi čínský výraz, protože obsahuje čínský idiom "pití želvy k uhašení žízně". V této kapitole uvedu příklady čínských a českých vět, které obsahují idiomy, rčení a další kulturně charakteristické výrazy, abych ukázal chyby v překladu, které vznikají, když k překladu těchto vět používáme automatický překlad. Překlad první poloviny věty je správný. Chyba v druhé polovině věty se vyskytuje v překladu "饮鸩止渴 (Yin jiu zhi ke)". Jedná se o typický čínský idiom. Překladače mohou přeložit pouze doslovný význam a ve skutečnosti 饮鸩止渴 nemá nic společného s pitím vody na uhašení žízně. Tento idiom vyjadřuje význam použití nesprávných řešení k vyřešení okamžitých potíží bez ohledu na závažné důsledky.他通过抽烟来提神，这无异于饮鸩止渴。 Správný význam celé věty je: Osvěžuje se kouřením, myslí pouze na současné výhody a zcela ignoruje škody způsobené jeho tělu.

Dále si přeložíme několik jednoduchých slovíček z každodenního života.

1. 苹果 (Ping guo)

Google translate: Jablka

DeepL translate: Jablko

Je zřejmé, že u tohoto jednoduchého termínu se ani jeden z překladačů nedopustil chyby. Jediný rozdíl je v

tom, že Google translate používá množné číslo, zatímco deepL translate používá jednotné číslo. Obě varianty jsou správné. Hlavním důvodem tohoto vzhledu je, že v čínštině není zřejmý rozdíl mezi jednotným a množným číslem slova a to, zda se jedná o jednotné nebo množné číslo, poznáte pouze podle toho, že před podstatným jménem je číslovka, např. 一个苹果 Yi ge ping guo (jedno jablko jednotné číslo), 一些苹果 Yi xie ping guo (několik jablek, množné číslo). Naproti tomu v češtině se toto rozlišení provádí změnami v koncovek slov. Tento jev nevádí při překladu jednoduchých slov, ale při překladu dlouhých a složitých vět může být problém jednotného a množného čísla jednou z nejčastějších chyb překladačů. Příklady tohoto jevu uvedu v některém z dalších článků.

2. 美丽的 (Mei li de)

Google translate: Krásná

DeepL translate: Krásná

U takto základních přídavných jmen je automatický překlad velmi přesný a téměř bezchybný.

3. Jíst (Sloveso, jednoduchý)

Google translate: 吃 (chi)

DeepL translate: 吃 (chi)

5.1.2 Komplexní struktury

Dále se budu zvláště zabývat čínskými a českými nářečím a na příkladech uvedu ukázkové věty a jejich překlady problematických jevů. Jednou z nejčastějších chyb v čínsko-českém překladu je překlad idiomů

1. Nejčastěji používané idiomy v Číně jsou známe jako *čínské čeng-jü* (成语 Cheng yu). Čeng-jü je typ tradičních čínských idiomatických výrazů, které se většinou skládají ze čtyř znaků. Čeng-jü se hodně používaly v klasické čínštině a dodnes jsou běžné v lidovém čínském písmu i v mluveném jazyce. Podle nejpřísnější definice existuje v čínském jazyce asi 5 000 Čeng-jü, některé slovníky jich však uvádějí více než 20 000. Čeng-jü jsou považovány za sebranou moudrost čínské kultury a obsahují zkušenosti, morální pojmy a napomenutí předchozích generací čínsky mluvících lidí. V dnešní době hrají čeng-jü stále důležitou roli v čínské konverzaci a vzdělávání. Čeng-jü jsou jedním ze čtyř typů formulačních výrazů, mezi které patří také kolokace, dvoudílná alegorická rčení a přísloví. Čeng-jü většinou vychází ze starověké literatury, včetně klasiků z doby před dynastií Čchin, poezie ze všech období čínských dějin a pozdně císařských lidových románů a povídek. Malý počet byl zkonstruován v 19. a na počátku 20. století ze západních pramenů. Zejména čeng-jü, které pocházejí z antické literatury, se do češtiny překládají nejobtížněji. Proto je automatický překlad téměř nemožné přeložit čeng-jü, protože nerozumí hlubšímu významu každého čeng-jü. Čínské čeng-jü často používají k vyjádření významu narážky a každé z nich má své vlastní pozadí. Například '得陇望蜀 (De long wang shu)' Toto je čínské čeng-jü. Když použiji deepL nebo Google translate k přímému překladu do češtiny, výsledek je: 'lit. touží po S'-čchuanu, jakmile se zmocní Gansu.' Při pohledu na výsledek tohoto překladu budou lidé velmi zmateni, protože nebudou vědět, jaký je význam tohoto čeng-jü. Protože strojový překlad překládá pouze povrchový význam, "陇" je zkrácený tvar provincie Gansu, "蜀" je zkrácený tvar provincie Sichuan. A tento čeng-jü skutečně znamená, že popisuje člověka, který je velmi chamtivý, má dost, ale stále chce víc a nikdy není spokojený. Tento čeng-jü pochází z knihy z období pozdní dynastie Han a předává se již téměř 2000 let. Původní text: 《后汉书·岑彭传》(Hou han shu): “两城若下, 便可将兵南击蜀虜。人苦不知足, 既平陇, 复望蜀。每一发兵, 头须为白 Liang cheng

ruo xia, bian ke jiang bing nan ji shu lu, ren ku bu zhi zu, ji ping long fu wang shu mei yi fa bing tou xu wei bai。” (Pokud se zmocníte dvou měst v Gansu, můžete se svou armádou zaútočit na Gongsun Shu v Sečuánu. Nejbolestivější na lidech je, že vždycky nevědí dost, a já jsem stejný, když už jsem získal zemi Gansu, chtěl bych získat zemi Shu, takže pokaždé, když vyšlu vojsko, šediví mi vlasy i spánky.)²²

Existuje také mnoho čínských čeng-jü, které nelze přeložit do češtiny automatickým překladem. Například 平分秋色 (ping fen qiu se) Výsledkem automatického překladu je 'oba se dělí o záři reflektorů'.

A skutečný význam nemá s podzimem nic společného. Znamená to, že je těžké rozeznat dva lidi, remízu.

2. Další oblastí, kde může docházet k chybám při překladu mezi češtinou a čínštinou, je běžný jazyk nebo hovorová mluva. Hovorový jazyk je idiomatický jazyk, který označuje mluvený jazyk, který je v určité době a na určitém místě všeobecně rozšířený. Z širšího hlediska zahrnují rčení přísloví, hantýrku, běžně užívané čeng-jü, ale nezahrnují neoblíbený a starobylý a elegantní spisovný jazyk v idiomech nebo slavné knihy ve slavných rčeních a aforismech; z užšího hlediska je rčení jazyk s regionálními charakteristikami.²³ Zdroj hovorových výrazů je velmi široký, jednak z ústní tvorby lidu, ale také spojený s básnickými citáty, maximami a aforismy, historickými narážkami apod.

Pro přesný překlad čínských rčení je důležité pochopit nejen jejich doslovný význam, ale také hlubší smysl, který se za nimi skrývá. A to je jistě velká výzva pro automatický překlad. Čínská rčení jsou umělecká i hovorová. Například následující věta: 你真是有病! 哪凉快哪呆着去 (Ni zhen shi you bing Na liang kuai na dai zhe qu! Výsledkem překladu Google translate je překlad: Jsi nemocný člověk. Zůstaň tam, kde je chladno. Google translate správně a úplně přeloží význam každého slova. Ale vůbec neodpovídá skutečnému významu původní věty. '病 (Bing) znamená nemocný Ale v této větě to neznamená, že máš nemoc, ve skutečnosti to znamená, že jsi otravný, nesnáším tě, jsi jako psychopat! Druhá věta: '哪凉快哪呆着去 (Na liang kuai na dai zhe qu)! To neznamená, že Zůstaň tam, kde je chladno. To znamená: jsi tak otravný, Nechci tě vidět! Existuje také mnoho čínských rčení, která k vyjádření svého významu používají různé rétorické prostředky. Jedná se o kategorii nářečních výrazů, které automatické překlady obvykle překládají jen povrchně, což často vede k nedorozuměním. Například přirovnání je nejčastěji používaným rétorickým prostředkem, tento druh hovorových výrazů je často velmi dobře známý lidem, jako jsou ptáci a zvířata, květiny, rostliny a stromy, zemědělské plodiny, věci denní potřeby atd., aby ilustroval abstraktní, neznámé věci, takže esoterické pravdy se stávají jednoduchými a snadno pochopitelnými. Například: “红花还得绿叶扶 (Hong hua hai dei lv ye fu) Výsledkem překladu deepL je Červený květ potřebuje zelený list. Tento citát přirovnává červený květ ke schopnému člověku a zelené listy k jeho pomocníkům. A pravý význam tohoto výroku je, že i kompetentní a schopný člověk potřebuje pomoc druhých. Přirovnání se také

²² 得陇望蜀的解释 zdic.net Online Dostupné z: [得陇望蜀的解释 | 得陇望蜀的意思 | 汉典“得陇望蜀”词语的解释 \(zdic.net\)](https://zdic.net){De long wang shu de jie shi de long wang shu de yi si han dian“de long wang shu“ ci yu de jie shi} [cit.2024-3-17]

²³ 什么是谚语? chiculture.org.hk Online Dostupné z: [什么是谚语? | 中国文化研究院 - 灿烂的中国文明 \(chiculture.org.hk\)](https://chiculture.org.hk){Shen mo shi yan yu zhong guo wen hua yan jiu yuan can lan de zhong guo wen ming}[cit.2024-3-20]

dělí na antropomorfismus a antropomorfismus, přičemž v prvním případě jde o antropomorfizaci předmětů jako lidí, ve druhém případě jde o antropomorfizaci plodin. Tento rétorický prostředek je často s ironií, nenávislným významem, používá se ke zvýraznění znaku, který má být znakem, zejména ideového charakteru, duševního rozhledu, řeči a chování atd. tak, aby byl obraz výraznější, plastičtější. Například: “烂泥扶不上墙 (Lan ni fu bu shang qiang)”²⁴ Překlad Google translate je: ‘Bláto neudrží zeď’. A skutečný význam je: Tato věta přirovnává lidi k věcem a člověka, který není schopen nic udělat, přirovnává k blátu, čímž říká, že tento člověk je k ničemu a bez ohledu na to, jak moc se mu pomáhá, nebude schopen uspět.

3. Třetí častý nepřeložitelný jev se často vyskytuje v citoslovcích. Vykřičník je diakritické znaménko, které se používá k vyjádření různých pocitů. Nemá žádnou gramatickou souvislost se zbytkem věty, která za ním následuje. Většinou čínských citoslovců totiž odpovídají jejich české překlady. Čínské tóny však často vedou k chybám v překladu. Moderní standardní čínština má pět tónů: jinping ā, jangping á, nadzvukové ǎ, klesající à, lehké a. V čínštině se často stává, že znaky zůstávají stejné, ale mění se tóny a podle toho se mění i sdělovaný význam. Například: 啊! 你踩到我的脚了 A Ni cai dao wo de jiao le. (Ahh! Šlápl jsi mi na nohu.) Ahh zde představuje pocit bolesti a utrpení. Je to první zvuk "jinping ā.

啊, 这件事我知道了 A zhe jian shi wo zhi dao le. (Tak o tom už vím.) 啊 v tomto případě znamená vím. Je to lehké a. Při překladu čínského citoslovce je důležité pochopit kontext a posoudit výslovnost tohoto citoslovce, aby bylo možné přesně přeložit význam, který citoslovce vyjadřuje. A to je něco, co automatický překlad často nedokáže.

5.2 Překlad z češtiny do čínštiny

5.2.1 Izolovaná slova

Nejprve se podívejme na český překlad základní slovní zásoby každodenního života do čínštiny.

1. Jíst

Google translate: 吃 (chi)

DeepL ‘ translate: 吃(chi)

2. Rozumět

Google translate: 理解 (Li jie)

DeepL translate: 领会 (Ling hui)

Rozumět je základní české sloveso a oba překlady se ukázaly jako správné. 理解 (Li jie) a 领会 (Ling hui)

²⁴常见俗语九百句 zhihu.com Online Dostupné z: [【常见俗语九百句】 - 知乎 \(zhihu.com\){Chang jian su yu jiu bai ju}](#) [cit.2024-3-25]

jsou téměř synonyma, mezi nimiž je malý rozdíl: 领会 (Ling hui) je poněkud pokročilejší slovo než 理解 (Li jie) v čínštině.

v souhrnu oba překladače dokážou přesně přeložit naprostou většinu izolovaných slov. To platí zejména pro slova, která se běžně používají v životě, jako jsou některé předměty denní potřeby, potraviny, základní slovesa apod. Při překladu některých jedinečných výrazů je však nutné použít vyhledávač, abyste zjistili skutečný a přesný význam, a nespoléhat se pouze na překladače.

Základní izolovaná slovní zásoba v češtině s křížovými odkazy na čínštinu:

Pivo-啤酒 (Pi jiu) Vejce-鸡蛋 (Ji dan) Ahoj-你好 (Ni hao)
Číšník-服务员 (Fu wu yuan) Dovolená-假期 (Jia qi) Restaurace-餐厅 (Can ting)
Pronájmy-租金 (Zu jing) Student-学生 (Xue sheng) Zákon – 法律 (Fa lv)
Nemocnice-医院 (Yi yuan) Ostrovy-岛屿 (Dao yu) Banka-银行 (Yin hang)

5.2.2 Komplexní struktury

Obtížnost překladu češtiny do čínštiny

Idiomy jsou ustálená slovní spojení, která mají svůj vlastní význam. Tyto fráze mají metaforický význam, který obvykle nelze odvodit z běžného významu jednotlivých slov. Slovo idiom pochází z řeckého slova idiomu, které lze přeložit jako "jazyková identita". Studium idiomů se zabývá dvěma oblastmi lingvistiky, a to frazeologie a idiomatičností.²⁵

Idiomatické frazémy jsou výhradně metaforické, takže jimi nemůžeme nahrazovat jiná slova ani je překládat doslovně. V rodném jazyce je mluvčí používají téměř denně, a jsou tedy běžnou formou mluvené komunikace. Idiomy jsou součástí každého jazyka a platí to i pro češtinu. Idiomy jsou v podstatě věci, které dávají jazyku život. To, že je lidé používají, znamená, že jazyk je používán nejen doslovně, ale i metaforicky. Idiomy a metafory mají mnoho společného, ale patří do různých oblastí jazyka.

Zatímco metafory jsou uměleckými obrazy literárního jazyka, idiomy se používají hlavně ve slangu a slangu a smí jim rozumět jen určitá skupina lidí. Obvykle odkazují na kontext, k němuž se vztahují. Idiomy tak tvoří důležitou součást mluvené slovní zásoby.

Příklady překladů českých idiomů: 'Dávat si do nosu' Tato věta je v překladu DeepL přeložena jako: "放在鼻子里 Fang zai bi zi li" (Je to jen povrchní.) . Skutečný význam však je: "dopřávat si dobrého jídla". Další příklad: 'Spadl z Marsu' Je to matoucí výraz. Protože při přímém překladu do čínštiny pomocí překladu DeepL je výsledek: '从火星上掉下来 Cong huo xing shang diao xia lai (Spadnout z Marsu.)'. Stále se jedná pouze o doslovný překlad. A ve skutečnosti to znamená: nechápe, oč běží. Správný překlad do čínštiny by měl znít: 他不知道发生了什么 Ta bu zhi dao fa sheng le shen mo (neví, co se stalo).²⁶

²⁶České idiomy Online Dostupné z: [České idiomy - DIDACTICUS.cz](https://www.didacticus.cz) 2023 [cit.2024-3-29]

Kromě idiomatických a kulturních překladů, které jsou náchylné k chybám, vedou k chybám v automatických překladech často i jedinečné gramatické vlastnosti češtiny. Čeština má například tři tvary podstatných jmen: ženský, mužský a střední rod. Časování těchto tří různých lexémů se také liší. Proto se v češtině můžeme při určování slovního druhu spolehnout na časování. A v čínštině neexistuje pojem slovní druhy a konjugace. Například "老师 *Lao shi* (učitel)" je jediné slovo v čínštině a je třeba před něj přidat "男 (mužský)" nebo "女 (ženské)" pouze tehdy, když je třeba na něj klást zvláštní důraz, aby představovalo učitele nebo učitelku. A to nás často vede k tomu, že při použití automatického překladu ignorujeme rod slov. *Například: Ve škole pracuje pět učitelek, které mají s výukou bohaté zkušenosti. 学校有五名教师, 他们都拥有丰富的教学经验 (Xue xiao you wu ming jiao shi, ta men dou you feng fu de jiao xue jing yan).*

The school has five teachers who have extensive experience in teaching.

Použil jsem DeepL k překladu. V tomto příkladu anglický i čínský překlad neodráží, že pohlaví učitele je ženské. Automatický překlad v mnoha případech neodráží mužský, ženský a střední rod v češtině. Závěrem lze říct, že pokud se čínsko-český překlad setká s literárním obsahem, strojový překlad jej často překládá velmi nepřesně. Je to způsobeno především kulturními a jazykovými rozdíly mezi oběma zeměmi. Zejména pokud používáme automatické překlady k překladu literárních děl nebo obzvláště životných dialogů, automatické překlady se často dopouštějí chyb.

6 Hodnocení kvality překladu

Tématem této kapitoly je hodnocení kvality překladu automatických překladačů. V předchozí kapitole jsem podrobně popsal některé oblasti, ve kterých se často vyskytují chyby v automatických překladech z čínštiny

do češtiny. Stručně řečeno, automatické překladače většinou selhávají při přesném překladu, pokud jde o kulturní oblasti a mluvené projevy života, a to jak v češtině do čínštiny, tak v čínštině do češtiny. Na druhou stranu se přesnost automatického překladu liší při překladu izolovaných slov a složitých vět. Nejprve je třeba objasnit, co je to dobrý překlad. Dobrý překlad znamená přesné přenesení významu z jednoho jazyka (zdrojového) do druhého jazyka (cílového). Musí přenášet původní tón a záměr sdělení a zároveň zohledňovat kulturní a regionální rozdíly. Kvalitní překlady by měly: účinně sdělovat původní význam cílovému publiku způsobem, který je čitelný a srozumitelný. Dodržovat všechny gramatické konvence a dodržovat pravidla pro zalomení řádků, interpunkci, zarovnání a psaní velkých písmen. Používat správné konvence pro adresy, data a míry. Používejte přesnou a konzistentní terminologii; pokud je použit slovníček, musí překlad dodržovat veškerou terminologii stanovenou ve slovníčku. Odrážejte styl zdrojového materiálu. Dodržujte současné přijatelné používání jazyka a používejte odpovídající rejstřík pro cílové publikum. Splňovat všechny specifikace zadavatele. Zohlednit veškeré kulturní faktory. V konečném důsledku by se měl překlad číst tak, jako by byl napsán v cílovém jazyce. Dobrý překlad by NEMĚL přidávat informace ke zdrojovému obsahu nebo jakkoli měnit styl, tón či význam originálu.²⁷

Relativnost měřítek hodnocení kvality vysvětluje Hatim:

Kulturní obrat nám ozřejmil, jak se měřítko toho, co představuje „dobrý“ nebo „špatný“ překlad, rychle mění, a jak se normy a konvence neustále vyvíjejí. Těžištěm překladatelských rozhodnutí a adekvátní oblastí teoretických úvah o překladatelském procesu tudíž nemůže být „přesnost“ založená pouze na jazykových kritériích, ale rozmanité „funkce“, které mají texty plnit v reálných kontextech. (Hatim 2013, 71) Souhrnně lze říct, že dobrý překlad lze rozdělit do dvou úrovní požadavků. Nízká úroveň požadavků spočívá v tom, že překlad musí přesně přeložit celý obsah originálního textu, bez překladatelských chyb a s perfektní gramatikou, a také musí být plynulý a logicky souvislý. A vysoká úroveň kvality překladu znamená, že překlad dokonale vyjadřuje význam zdrojového jazyka, takže lidé nepoznají, že překlad vytvořili překladatelé. A dokáže vyjádřit význam původního jazyka těmi nevhodnějšími slovy podle kontextu.

6.1 Kvalita při používání automatického překladu pro čínsko-české překlady

Dále uvedu příklad použití Google translate a DeepL translate k překladu izolovaných slov a složitých vět. Jedná se o překlad z čínštiny do češtiny a z češtiny do čínštiny. Nejprve stanovím pravidlo. Protože se má hodnotit kvalita překladů, je třeba stanovit kvantitativní kritérium hodnocení. Výsledek budu hodnotit na základě přesnosti, plynulosti, logiky a přítomnosti gramatických chyb. Kritéria hodnocení překladů jsem rozdělil do čtyř stupňů: výborný (4 body), velmi dobrý (3 body), dobrý (2 body) a špatný (1 bod). Tím se zviditelní rozdíl v kvalitě překladu mezi oběma překladači při překladu izolovaných slov a složitých vět. Zároveň tento úkol rozdělím na překlad z češtiny do čínštiny a z čínštiny do češtiny. To také umožňuje porovnat, které jazykové překlady vedou k většímu počtu chyb. Uvedu reprezentativní seznam běžně používaných slov a zahrnu i různé slovní druhy, např. podstatné jméno, přídavné jméno, číslo, příslovce atd. Tím se ukáže, zda je automatický překlad schopen komplexně přeložit všechny typy slov. Pokud jde o pořadí slov, uvedu slova od nejjednoduššího po nejtěžší.

-
- ²⁷ Translation quality eriksen.com 2019 Online Dostupné z: [How to Evaluate the Quality of a Translation | Eriksen Translations \[cit.2024-4-1\]](#)

Typická těžko přeložitelná slova: 懂事(Dong shi)

Věta: 他是个懂事的小孩。(Ta shi ge dong shi de xiao hai)

DeeL translate: Je to rozumný chlapec. Hodnocení: dobrý (2 body)

Google translate: Je to rozumné dítě Hodnocení: dobrý (2 body)

懂事 (přídatné jméno) je velmi běžné a autentické čínské slovo. Obvykle se používá k označení dítěte. Toto slovo se obtížně překládá a nemá přesný ekvivalent ani v angličtině. Oba překladače překládají 懂事 jako rozumné, což je výsledek nepřesný a matoucí. Rozumné se obvykle spojuje např. s: za rozumnou cenu (for a reasonable price) nebo, rozumná rada (reasonable advice). Čínský ekvivalent tohoto slova by zněl 合理的 (He li de). 懂事 to znamená: Týká se zejména schopnosti dítěte porozumět srdcím svých rodičů a prarodičů. Druhé znamená: znát záměry druhých nebo rozumět obecným věcem, znát správné chování ve společnosti.

上火 Shang huo (动词 Dong ci, 难 Nan)

Google translate: rozčítit se (Sloveso, obtížný) Hodnocení: dobrý (2 body)

DeepL translate: rozzlobit se (Sloveso, obtížný) Hodnocení: dobrý (2 body)

Jedná se o velmi autentické čínské slovo. Oba překlady nejsou úplně špatné, ale není to primární a nejčastěji používaný význam tohoto slova. Toto slovo pochází z čínské medicíny a je to běžný lékařský termín používaný v čínské medicíně, který neznamená hněv, ale spíše: nerovnováhu vnitřní energie, která způsobuje negativní zdravotní účinky na tělo. Termín 火 (Huo) (oheň tedy popisuje určité příznaky tepla v těle.

6.2 Dále uvedu několik krátkých každodenních frází pro kontrolu kvality překladů obou překladačů.

1. Jak se máš? (jednoduchý)

Google translate: 你好吗(Ni hao ma)? (Jsi v pořádku?) Hodnocení: špatný (1 bod)

DeepL translate: 您好(Nin hao) (Dobrý den) Hodnocení: špatný (1 bod)

Správný překlad: 你今天怎么样啊? (Ni jin tian zen mo yang)

Přestože se jedná o nejzákladnější větu v češtině, ani jeden z překladačů nemá správnou odpověď. Odpověď Google translate je o něco lepší. odpověď Google translate znamená: Jsi v pořádku (你好吗 Ni

hao mo)? DeepL translate to má úplně špatně, překládá to jako *Dobrý den*. Když jsem však "Jak se máš" přeložil přímo do angličtiny, ukázalo se, že je to správně: How are you? To je vedlejší efekt toho, že překlad z češtiny do angličtiny je mnohem přesnější než překlad z češtiny do čínštiny.

2. Těší mě (jednoduchý)

Google translate: 很高兴见到你 (Hen gao xing jian dao ni) Hodnocení: výborný (4 body)

DeepL translate: 我很高兴 (wo hen gao xing) Hodnocení: velmi dobrý (3 body)

Jedná se o běžnou českou frázi, kdy si lidé při prvním setkání říkají *Těší mě* (Nice to meet you)

Výsledek překladu Google translate je perfektní, zatímco překlad DeepL translate má drobné chyby a není úplný.

3. A: 你最近的工作做的很棒啊! (Ni zui jin de gong zuo zuo de hen bang a)

B: 哪里哪里。(Na li na li)

Google translate: A: Nedávno jste odvedli skvělou práci! B: Kde kde?

B: Kde kde? Hodnocení: špatný (1bod)

DeepL translate: A: V poslední době odvádíte skvělou práci!

B: Kdekoli. Hodnocení: špatný (1bod)

Jedná se o každodenní čínskou frázi, která se často používá v práci a mezi přáteli a kolegy.

Oba překladače nemají problém přeložit A, ale B (哪里哪里) je přeloženo špatně. Když je Číňanka pochválena., často řekne "哪里哪里", což není řeč o místě, ale znak postoje, který vyjadřuje skromnost. Znamená to, že ve skutečnosti nejsem tak dobrý, jak jste mě pochválil, jste příliš laskavý. Je to výraz skromnosti a zdvořilosti. Jedná se o velmi obtížný čínský výraz, i když je přeložen do češtiny, ani jeden z překladačů ho nedokázal přeložit přesně a výsledek v češtině je: kde, kde.

Je zřejmé, že překladač dělá více chyb, pokud je překládaný text složitější a delší. Když lidé používají oba překladače k překladu každodenních frází v poledne nebo v češtině, překladače se často dopouštějí drobných chyb, ale většinou se výsledek příliš neodchyluje od skutečného významu fráze.

6.2.1 Speciální nepřeložitelná slova – čínské názvy jídel

Když Češi přijíždějí do Číny cestovat, studovat nebo pracovat, určitě navštíví místní restaurace, aby ochutnali to nejpůvodnější čínské jídlo. Nelze se však vyhnout jednomu problému: většina restaurací v Číně nemá jídelní lístek v angličtině a jen několik nejnámějších ho má. Pokud chcete navštívit oblíbenou místní restauraci, budete muset použít překladač, abyste si jídelní lístek přeložili. Čínský jídelní lístek se velmi liší od evropského, českého jídelního lístku. V České republice poznáte, z čeho se pokrm skládá, přímo podle názvu jídla. Například *pečené vepřové koleno*, *vepřové maso s dušeným zelím*, *smažený sýr* a

podobně. A obvykle je vedle názvu uvedeno i vysvětlení pokrmu. V Číně existuje mnoho velmi abstraktních názvů pokrmů, a pokud použijete překladač k přímému překladu názvu pokrmu, budete zmateni a nebudete tušit, jak pokrm vypadá. Příkladem mohou být: (蚂蚁上树 Ma yi shang shu) mravenci na stromě, (虎皮青椒 Hu pi qing jiao) zelená paprika s tygří kůží, (狮子头 Shi zi tou) lví hlava atd. Všechna tato tři jídla jsou velmi klasická čínská jídla.

Vysvětlení názvů pokrmů:

(蚂蚁上树) mravenci na stromě: Smažené rýžové nudle s mletým vepřovým masem. Je to jedno ze zvláštních tradičních jídel provincie S'-čchuan. Je pojmenováno podle toho, že mleté maso je nalepeno na rýžové nudle ve tvaru mravenců lezoucích po větvích stromů.

(虎皮青椒) zelená paprika s tygří kůží : Jedná se o sečuánský pokrm, t Jedná se o sečuánský pokrm, jehož hlavním znakem je spálený povrch chilli papriček, jehož skvrnitý zuhelnatělý povrch připomíná vzor tygra.

(狮子头) Maso, zelenina, vejce a další ingredience se nakrájejí a vytvarují do karbanátků velikosti kožených kuliček, které se mohou dusit nebo vařit v páře a jsou také velmi tučné.

Shrnuto a podtrženo, překladače jsou při objednávání jídla v čínských restauracích obvykle nespolehlivé. Doporučuji vám používat funkci vyhledávání fotografií na Googlu, abyste věděli, jak které jídlo vypadá.

5.3.4 Kvalita překladu vět s komplexními strukturami

Nejobtížnější na překladu z čínštiny je překlad velmi dlouhých a strukturně složitých vět. Pokud použijeme automatický překlad k přímému překladu celého textu, pak se v něm jistě vyskytne mnoho chyb a kvalita překladu bude výrazně nižší než při překladu jednotlivých slov. Tento bod budu ilustrovat na několika příkladech dlouhých a složitých vět.

1. *比起中国最东端，中国最西点更靠近捷克。* (Bi qi zhong guo zui dong duan, zhong guo zui xi dian geng kao jin jie ke.)

Google translate: Nezápadnější bod Číny je České republice blíže než nevjýchodnější bod Číny. (1bod)

DeepL translate: Nezápadnější bod Číny je blíže České republice než nevjýchodnější bod Číny. (1bod)

Správný překlad: Vzdálenost z nezápadnějšího bodu Číny do České republiky je blíže než do nevjýchodnějšího bodu Číny.

Oba překladače chybně přeložily význam věty. Nezápadnější část Číny je rozhodně blíže České republice než nevjýchodnější část Číny. To je dobře vidět na mapě. Z tohoto tvrzení však vyplývá, že Čína se rozprostírá od východu na západ tak daleko, že vzdálenost od nezápadnějšího bodu Číny k nevjýchodnějšímu bodu je ještě větší než vzdálenost k České republice. Tato věta ale není obtížně přeložitelná proto, že by bylo obtížné konkrétní slovo, ale kvůli její větné stavbě. Oba překladači špatně pochopili podmět věty. Jedná se o častou chybu při automatickém překladu, protože pořadí slov v češtině není stejné jako v čínštině, takže pořadí slov je při překladu často obrácené, což vede k tomu, že překlad významu není stejný.

2. *Zároveň tento úkol rozdělím na překlad z češtiny do čínštiny a z čínštiny do češtiny.*

Google translate: *同时我会把这个任务分成捷克语翻译成中文和汉语翻译成捷克语* Tong shi wo hui ba zhe ge ren wu fen cheng jie ke yu fan yi zhong wen he zhong wen fan yi cheng jie ke yu (At the same time, I will divide this task into translation from Czech to Chinese and translation from Chinese to Czech. výborný (4 body)

DeepL translate: *同时，我将把这项任务分为英译汉和汉译英* Tong shi , wo jiang ba zhe xiang ren wu fen wei ying yi han he han yi ying (In the meantime, I will divide this task into English to Chinese and Chinese to English.) Hodnocení: špatný (1bod)

Existuje zvláštní jev, že když používám deepL translate, často považuje češtinu za angličtinu. A to pouze při překladu z češtiny do čínštiny. Domnívám se, že příčinou tohoto jevu je to, že v překladu DeepL je velmi málo údajů o češtině, takže není dostatečně citlivý na češtinu.

3 Při použití automatického překladu k překladu celého textu dochází často k chybějícím překladům vzhledem k délce textu.

Příklad: *有人说，何首乌根是有像人形的，吃了便可以成仙，我于是常常拔它起来，牵连不断地拔起来，也曾因此弄坏了泥墙，却从来没有见过有一块根像人样。* (You ren shuo, he shou wu gen shi you xiang ren xing de, chi le bian ke yi cheng xian, yu shi wo chang chang ba ta ba qi lai, qian lian bu duan di ba qi lai, ye ceng yin ci nong huai le ni qiang, que cong lai mei you jian guo you yi kuai gen xiang ren yang)²⁸

²⁸Lu xun (鲁迅) Zhao hua xi shi (朝花夕拾) .: Literární nakladatelství Tianjin (天津文艺出版社) 2015

DeepL translate : Někteří lidé říkají, že kořen He Shouwu je jako lidská postava, jíst se může stát nesmrtelným, takže jsem ho často vytahoval, vytahoval a také jsem rozbil bahenní stěnu, ale nikdy jsem neviděl kus kořene jako lidskou postavu. velmi dobrý Hodnocení: (3 body)

Google translate: Někdo říká, že kořen Polygonum multiflorum má lidský tvar a když ho sníte, můžete se stát nesmrtelným. Takže ho často vytahuji a znovu a znovu vytahuji. Taky jsem kvůli tomu poškodil bahenní stěnu, ale nikdy jsem neviděl kořen, který by vypadal jako člověk. velmi dobrý Hodnocení: (4 body)

Oba překladače přeložily v podstatě správně. Oba však mají i drobné chyby. DeepL translate přehlédl překlad slova "implicitně a "牵连不断地", zatímco Google translate toto slovo chybně přeložil.

Je zřejmé, že překladač dělá více chyb, kdykoli je překlad složitější. Často se také objevují chybné překlady, zejména když uživatel přímo překládá celý text. Faktem je, že oba překladače mají v dnešní době velmi vysokou míru správnosti a při překladu slov, frází a vět téměř nedělají chyby. Nemyslím si však, že je vhodný pro překládání velmi dlouhých textů. Překladač se totiž téměř v každé větě dopustí drobné chyby. Tím se v celém textu nahromadí velké množství chyb, což vede k jevu, kdy je překlad každé věty srozumitelný, ale celý text je zmatený.

Závěr

Cílem této práce bylo posoudit adekvátnost a správnost strojového překladu mezi češtinou a čínštinou. Výsledky překladu izolovaných slov a krátkých kolokací byly porovnány s výsledky překladu celých vět a souvětí. Analýza byla provedena s využitím překladače Google Translate a DeepL translate.

Tato bakalářská práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola přinesla shrnutí základních teorií překladu. Ve druhé kapitole byl podrobně vysvětlen vývoj a současný stav strojového překladu a překladu s využitím umělé inteligence. Ve třetí kapitole byly srovnány rozdíly v gramatických systémech češtiny a čínštiny. Další kapitoly pak uvádějí konkrétní příklady obtížně přeložitelných jevů a porovnávají kvalitu překladů izolovaných slov a komplexních větných struktur.

Vznik automatických překladačů pomohl lidem z různých zemí lépe komunikovat, i když lidé nerozumějí místnímu jazyku, s pomocí překladačů mohou efektivně komunikovat. Přestože s rozvojem technologií jsou dnešní překladače stále přesnější a dokážou přeložit i celé články, lidé jim stále nemohou zcela důvěřovat. Při překladu některých oblastí slovní zásoby, jako jsou některá přísloví, odborná slovní zásoba, věty se složitými strukturami, je třeba být obzvláště opatrný. Vzhledem k velkému rozdílu mezi češtinou a čínštinou se překladač dopouští více chyb než při překladu do angličtiny. Je to proto, že čeština a angličtina nepatří do stejné jazykové rodiny, ale mají některé věci společné a v češtině je také mnoho anglických výpůjček, zatímco čínština je mimořádně specifická. A protože angličtina je nejrozšířenějším jazykem na světě, má v překladači nejvíce anglických údajů a má tendenci být při překladu do angličtiny přesnější.

Na základě své analýzy můžu formulovat návrh, jak z překladače vytěžit maximum.

- Především, když potřebujete přeložit český text do čínštiny nebo čínský do češtiny, můžete zdrojový text nejprve přeložit do angličtiny a teprve pak do cílového jazyka. Účelem tohoto postupu je zpřesnit překlad. Tento postup je vhodný zejména tehdy, když potřebujete pomocí překladače přeložit celý text nebo větu se složitou strukturou.
- Druhým bodem je, že pokud potřebujete přeložit delší věty nebo články, můžete text rozdělit na několik malých částí a přeložit je samostatně, takže přesnost výsledku překladu bude také mnohem vyšší. Složité struktury vět totiž často překladač matou a vedou k chybným překladům a chybám. Nejčastějším problémem je chybné řazení, proto se při překladu z češtiny snažte, aby věta měla strukturu podmět – přísudek – objekt – příslovečná určení.
- Třetím bodem je, že pokud vám výsledky překladu připadají podivné, je velmi pravděpodobné, že překladač překládá špatně, protože se setkává se slovní zásobou, například s hovorovými výrazy, kterým nerozumí.

Celkově lze konstatovat, že Google translate a DeepL jsou obvykle velmi přesné při překladu textu z každodenního života. Můžete je použít v různých situacích jak v Číně, tak v České republice. Jsem si také jistý, že se v blízké budoucnosti objeví přesnější čínsko-české překladače.

Doufám, že moje práce pomůže budoucím studentům, turistům, obchodníkům atd. při cestování mezi oběma zeměmi stejně jako lidem, kteří se učí čínsky nebo česky.

Anotace

Jméno a příjmení: Xiangyu Ma

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,

Katedra bohemistiky

Název diplomové práce: Analýza výsledků automatického překladu mezi češtinou a čínštinou

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Počet znaků: 93753

Počet přílohy:0

Počet stran:36

Počet zdrojů a literatury:20

Klíčová slova: teorie překladu, Čínsko-český překlad, strojový překlad, Hodnocení kvality překladů, DeepL translate, Google translate

Tato bakalářská práce se věnuje analýze a hodnocení kvality automatických překladů mezi češtinou a čínštinou. Cílem je umožnit uživatelům lépe používat překladač tím, že vyhodnotí a analyzuje jeho kvalitu překladu. Tato práce porovnává výsledky překladu izolovaných slov a krátkých kolokací s výsledky překladu celých vět a souvětí. Analýzy byly provedeny pomocí překladače Google Translator a webové stránky DeepL. A zvláštní pozornost je věnována těm gramatickým jevům, které nemají v čínštině přímé protějšky a mohou vést k nepřesnému překladu.

This bachelor thesis is devoted to the analysis and evaluation of the quality of automatic translations between English and Chinese. The aim is to enable users to better use the translator by evaluating and analyzing its translation quality. This thesis compares the results of translating isolated words and short collocations with the results of translating complete sentences and clauses. The analyses were performed using Google Translate and DeepL translate. And special attention is paid to those grammatical phenomena that have no direct counterparts in Chinese and may lead to inaccurate translation.

Seznam použité literatury

Lu shu xiang(吕叔湘) Základy čínské gramatiky(《中国语法要略》). The Commercial Press, Šanghaj (od roku 1897)(商务印书馆) 2014. ISBN 9787100100090 s.34.

Lu xun(鲁迅) Zhao hua xi shi (朝花夕拾) .: Literární nakladatelství Tianjin (天津文艺出版社) 2015 s 40 . ISSN: 9787201089140

KOMÁREK, Miroslav; KOŘENSKÝ, Jan; PETR, Jan; VESELKOVÁ, Jarmila, kolektiv. Mluvnice češtiny. 1. vyd. Svazek 2: Tvarosloví. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1986.

Robert Adam Morfologie Příručka k povinnému předmětu bakalářského studia oboru ČJL Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015.

Seznam internetových zdrojů

背景资料：中国与捷克关系回顾_滚动新闻_中国政府网 www.gov.cn 新华社 Online Dostupné z: [背景资料：中国与捷克关系回顾_滚动新闻_中国政府网 \(www.gov.cn\) \[cit.2016-03-28\]](#). (Bei jing zi liao: Zhong guo yu jie ke guan xi hui gu gun dong xin wen zhong guo zheng fu wang)

双边关系_中华人民共和国外交部 Online mfa.gov.cn Dostupné z: [双边关系_中华人民共和国外交部 \(mfa.gov.cn\)\[cit.2024.1\]](#) (Shuang bian guan xi zhong hua ren min gong he guo wai jiao bu)

Vseobecna_theorie_prekladu. muni.cz. Online. Dostupné z: [Vseobecna_theorie_prekladu.pdf \(muni.cz\) \[cit.2023-11-15\]](#) tzv. překladatelské universálie

翻译史--西方翻译简史 dioenglish.com. Online Dostupné z: [翻译史--西方翻译简史- 英语百科 | 中国最大的英语学习资料在线图书馆! - 英文写作网站 \(dioenglish.com\) \[cit.2023-12-14\]](#) (Fan yi shi xi fang fan yi jian shi ying yu bia ke zhong guo zui da de ying yu xue xi ziliao zai xian tu shu guan ying wen xie zuo wang zhan)

Jiří Levý | Institute of Translation Studies. cuni.cz. Online Dostupné z: [Jiří Levý | Institute of Translation Studies \(cuni.cz\)](#) Zuzana Jettmarová [cit.2023-12-17],

世界汉学档案《捷克与斯洛伐克汉学档案》 cctss.org. Online. Dostupné z: [世界汉学档案 | 《捷克与斯洛伐克汉学档案》-专题-译界头条 译研网 \(cctss.org\)](#) 中国文化译研网 [cit.2023-12-02] (Shi jie han xue dang an jie ke yu si luo fa ke han xue dang an zhuan ti yi jie tou tiao zhong guo wen hua yan yi wang).

HUTCHINS, W. John. Machine translation: A concise history. Computer aided translation: Theory and practice. China: Chinese University of Hong Kong. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/CUHK-2006.pdf> [cit.2023-12-25]

John, Babalola; Oladosu ,Adebimpe ; EsanIbrahim ,Adeyanju. Approaches to Machine Translation: Inflow: FUOYE Journal of Engineering and Technology. Online. 2016 1(1):120-126 ISSN 2579-0625 Dostupné z: [\(PDF\) Approaches to Machine Translation: A Review \(researchgate.net\)](#) [cit.2024-2-17].

举例说明现代汉语语法的特点合集 WWW.baidu.com Online Dostupné z: [举例说明现代汉语语法的特点合集-百度文库 baidu.com \(Ju li shuo ming xian dai han yu yu fa te dian he ji – bai du wen ku\)](#) [cit.2024-01-09]

Co je Aktuální větné členění? Online 17.11.2008 Dostupné z: [Co je Aktuální větné členění? \(téma, réma, východisko a jádro výpovědi\) | Slovníček pojmů z literatury a mluvnice \(cesky-jazyk.cz\)](#) [cit.2024-3-21]

Mgr. Jana Válková Pravopis vykání. pravopiscesky.cz Online 16.2.2024 Dostupné z: [Pravopis vykání \(pravopiscesky.cz\)](#) [cit.2024-3-15]

得陇望蜀的解释 zdic.net Online Dostupné z: [得陇望蜀的解释|得陇望蜀的意思|汉典“得陇望蜀”词语的解释 \(zdic.net\){De long wang shu de jie shi de long wang shu de yi si han dian“de long wang shu” ci yu de jie shi}](#) [cit.2024-3-17]

什么是谚语? chiculture.org.hk Online Dostupné z: [什么是谚语? | 中国文化研究院 - 灿烂的中国文明 \(chiculture.org.hk\){ Shen mo shi yan yu zhong guo wen hua yan jiu yuan can lan de zhong guo wen ming}](#) [cit.2024-3-20]

常见俗语九百句 zhihu.com Online Dostupné z: [【常见俗语九百句】 - 知乎 \(zhihu.com\){Chang jian su yu jiu bai ju}](#) [cit.2024-3-25]

České idiomy Online Dostupné z: [České idiomy - DIDACTICUS.cz 2023](#) [cit.2024-3-29]